

Усмонхон АЛИМОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий

БАРЧАМИЗГА БИРДАЙ МУҲИМ МАСАЛА

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим!

Аллоҳ таборака ва таолога ададсиз ҳамду сано, Пайғамбаримизга (алайҳиссалом) дурду салавот, саломлар бўлсин!

Ўқиш-ўрганишдек шарафли иш йўқ. Қуръони каримда биладиганлар билан билмайдиганлар баробар эмаслиги таъкидланади, илм эгаларининг даражалари улуг бўлишидан хабар берилади.

Ҳазрати Одамнинг (алайҳиссалом) фаришталардан ҳам юксак мақомга кўтарилганлари илм сабабли эди. Зубайр (розийаллоху анху): "Билимли инсон куёшга ўхшайди, қай гўшага кирса, уни ёритади", дейди. Демак, илм қоронғуликларни ёритувчи машъаладир. Юксак поғоналарга илм нарвони билан чиқилади. "Илм мол-давлатдан устундир, чунки бойликни сен асрайсан. Илм эса сени асрайди", дейилади хабарларда. Фойдали илм ўрганган, бошқаларга ўргатган кишини вафотидан кейин ҳам инсонлар хурмат билан эшлашади.

Илм ҳақида айтаверсак, ҳикматли сўзлар тугамайди. Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг илму маърифатни тарғиб этувчи нашрлари – "Ҳидоят" журнали ва "Ислом нури" газетаси ва уларнинг қорақалпоқ тилидаги иловаларига обуна қизғин паллага кирди. Кейинги йилларда ушбу нашрлар мамлакатдаги жуда кўп газета-журналлар орасида ўз йўлини, қиёфасини ва кўплаб мухлисини топди. Бунда, албатта, сиз обуначиларимизнинг маънавий ва моддий мададларингиз жуда каттадир. Жойларда кезиб юрсак, бу нашрларда берилаётган фикрларга, тарихга доир мақолалар, ҳикматлар, ибратли ҳикоялар ҳақида илиқ фикрларни эшитиб, хурсанд бўламиз. "Ҳидоят" ва "Ислом нури" имом-домлаларимизга дастуриламал, диний билим юртлари талабаларига қўлланма, онахонларимиз, опа-сингилларимизга, қўйингки, барча ўқувчиларимизга яхши насиҳатчи, эскирмайдиган манба десак,

муболаға бўлмайди. Севимли нашрларимизнинг "Тафсир", "Ҳадис шарҳи", "Саҳобалар ҳаёти", "Бир савол сўрасам", "Ислом ва олам", "Чет элларда" каби қатор рукнлари остида босиладиган мақолалар, хабарларни ўқиб, билим доирангиз кенгаяди, воқеа-xabарлардан воқиф бўласиз. Бугунги ғоялар кураши даврида динимизнинг софлигини сақлашда ушбу нашрларнинг хизмати катта бўлаётгани ҳам таҳсинга лойиқ.

Ҳар йилгидек обуна мавсумидаги тарғибот-ташвиқот ишларида жоме масжидлари имом-хатиблари асосий кўмакчиларимиз ҳисобланади. Улар орқали ушбу нашрлар эл орасига ёйилиб, кўпчилик юртдошларимиз баҳра олишяпти. Албатта, ҳар қандай эзгу иш ажр-мукофотсиз қолмайди.

Умид қиламиз, мухтарам имом-домлаларимиз бу йил ҳам ҳар йилгидек обуна мавсумида фаол бўлишади. Идорамизнинг ушбу нашрларини доимо ўқиб юрган инсоннинг илми зиёда бўлиши, фазилати кўпайиши шубҳасиз. Демак, уларни тарғиб этиш илмга тарғиб этиш билан баробар. Маълумки, илмга тарғиб этишнинг савоби уни эгаллашдек машаққатли амалнинг ажри билан тенг. Шундай экан, бу эзгу ҳаракат ривожини йўлида барчамиз бирдек жон куйдирайлик.

Обуна мавсумида фаоллик кўрсатаётган имом-хатибларимизга, бу хайрли ишга бош қўшаётган барча мутасаддиларга Аллоҳ таборака ва таоло ёру мададкор бўлсин!

ИСРОФ ЭМАС, ИНСОФ ҚИЛАЙЛИК

Аллоҳ таоло мўминларни сифатлаб, бундай марҳамат қилган: «Улар эҳсон қилганларида **исроф ҳам, хасислик ҳам қилмаслар**, (тутган йўллари) **бунинг ўртасида – мўътадилдир**» (Фурқон, 67).

Исроф чегарадан чиқиш, ортиқча ва меъёрдан кўп харажат қилиш демакдир. Пайгамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Тежамкор одам камбағал бўлмайди» деганлар (*Имом Аҳмад ривояти*).

Аллоҳ таоло бизга ҳаёт, соғлиқ, оила, мол-мулк каби неъматлар инъом этган. Биз улардан қандай фойдаланганимиз, қаерга сарф қилганимиз ҳақида охиратда сўраламиз. Қуръони каримда бундай марҳамат қилинади: «**Сўнгра ана ўша Кунда, албатта, (сизларга ато этилган барча) неъматлар тўғрисида сўроқ қилинурсизлар!**» (*Такосур, 8*).

Мукаддас динимиз барқарор ҳаёт кечиретиш учун тежамкор бўлиш ва исрофдан сақланишга буюради. Бунга амал қилган ота-боболаримиз ҳар бир неъматни эъзозлашган, уни исроф қилишмаган, уволдан қўрқишган. Аммо сўнги пайтларда баъзилар тўй-маърака маросимларида кимўзарли қилишга, ўзини кўз-кўзлашга ва исрофгарчиликка ўтиб кетяпти. Асли амалларни бажаришда ҳаддан ошиб, савоб эмас, гуноҳ орттириб олишяпти.

Табиий газни, сувни ҳам исроф қиламиз. Баъзи хонадонларда газ пиликлари беҳуда ёниб туради, ичимлик суви жўмрак носозлиги ё эътиборсизлик боис мутгасил оқиб туради. Тузатишга шошилишмайди, чунки жўмракни тузатишга пул кетади. Ана шу арзимас харажатдан қочиб, ҳар томчиси бебаҳо неъмат бўлган сувни увол қилишади, кимларнидир насибасини қирқишади.

Баъзилар кўп ҳолда исрофдан сақланиш учун эмас, балки ҳисоблагич кўп ёзиб юбормасин деб, газ ва сувларни тежашга ҳаракат қилишади. Муслмон одам бундай дунёқарашдан воз кечиши керак. Динимиз «...**Исрофгарчиликка мутлақо йўл қўйманг!**» (*Исро, 26*) деб буюргани учун исрофдан қайтсак, ҳам мақсадга эришамиз, ҳам савоб оламиз. Бу икки карра ютуқ бўлади.

Айниқса, вақтни беҳуда ўтказиш исрофнинг энг катгаси ва ачинарлиси эканини ҳам эсдан чиқармайлик. Шунини ёдда тутайлик, ким қайси неъматни беҳуда совурса, кун келиб, уволитутгай! Огоҳ бўлайлик.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон муслмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир хайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШХЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(*Бош муҳаррир ўринбосари*)
Муҳтарама УЛУҒОВА
(*Масъул котиб*)
Аҳмад МУҲАММАД

Муқова

«Voris Design» маркази билан
хамкорликда тайёрланди.

Бадиий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матнни

Раҳима КАРИМЖОН кизи
терди.

Манзилимиз:

100002 Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 240-08-23, 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2011 йил 7 октябрда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2011 йил 10 октябрда топширилди.
Қоғоз бичими 60x841/8. Адади 41.200 нусха.
1945-сон буюртма. «Sharq» нашриёт-матбаа
акциядорлик компаниясида босилди. Тош-
кент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Қўлёзмалар қайтарилмайд.

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан
фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иқтибос ва
рақамлар учун муаллиф масъул. Хат юборилгани-
да исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иқтибос олинса, «Хидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Бугуннинг гапи	
Усмонхон АЛИМОВ	
Барчамизга бирдай муҳим масала	1
Таянч нуқта	
Исроф эмас, инсоф қилайлик	2
Тафсири	
Ғайб ишлари Аллоҳга хос	4
Идора ҳаёти	
Эсдалик нишонлари топширилди	5
Имомларимиз	
Юсуфхон МУҲИДДИНОВ	
Гўзал ахлоқли бўлишга буюрилганмиз	6
Идора ҳаёти	
Қуръон ўқувчиларга қўлланма	
Мусобақанинг илк босқичи	7
Яхшиликка чақириш	
Абдулҳамид ТУРСУНОВ	
Саодат боғи	10
Масала	
Бир савол сўрасам	11
Мовароуннаҳр уламолари	
Ҳамидуллоҳ АМИНОВ	
Домла Икромча	12
Мамлакат янгиликлари	
Навойишунослар анжумани	
Асарнинг илмий-танқидий наشري	13
Аёллар саҳифаси	
Муҳайё АБДУҚАЮМ қизи	
Муҳими бола соғлиги	14
Тарбия	
Момоларимиз айтади.....	14
Фойдали маслаҳатлар	
Билганингиз яхши	
Абдуллоҳ АБДУЛҚОДИР	
Онанинг ранжитма	15
Олисларга саёҳат	
Мозамбик Республикаси	16
Ўқитувчи ва мураббийлар кўни	
Акбар КАЗАКБАЕВ	
Маърифат остонаси	18
Мактубларда манзаралар	
Исмоилжон ТҶУХТАЕВ	
Барака ҳалолликда	19
Мунаввар олам	
Навойининг нузли қалами	22
Шеърят	
Жамол КАМОЛ	
Бир дунё эҳтиром келтирдим.....	24
Қиличхон АЪЗАМ ўғли	
Ғуноҳларим – ўтган кунимдан... ..	25
Ўқитувчи ва мураббийлар кўни	
Жаҳонгир РЎЗИЕВ	
Эзгулик йўлининг ёриткичлари	26
Яхшиликка чақириш	
Тўйчи ҒОЙИБОВ	
Яхши инсонлар меҳри	27
Минтақа	
Американи ким очган?	28
Ибратли ҳикоялар	
Қадам САЙИД МУРОД	
Насиба	29
Тиббиёт бурчаги	
Касални боламдек даволайман	32

Тафсири

ҒАЙБ ИШЛАРИ АЛЛОҲГА ХОС

4

Уламолар айтади: “Аллоҳ таоло бир қанча оятларида ғайб илмини фақат Ўзи билиши ва уни танланган пайғамбарларига билдиришини баён этган. Шунинг учун “эртага ёмғир ёғади”, дея қатъий айтмаслик керак. Тажрибадан келиб чиққан ҳолда, булутлар ва шамолнинг ҳаракати ёмғир ёғишидан дарак экани билинса ҳам, “ёмғир ёғиши кутилади”, дейиш тўғри бўлади. Зеро, Аллоҳ таоло истасанига ўша ёмғир ёғади”.

Саҳобалар ҳаёти

ҲАММАГА ЎРНАК
БЎЛГАН ОНАМИЗ

Ойша (розийаллоҳу анҳо) Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) ёнларида турганларида ҳам у зотга ваҳий тушган.

Ойша онамиз қисқа муддат бўлса-да, Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бахтли, осуда ҳаёт кечирди. Набий (алайҳиссалом) Ойша онамиз билан масжидга ёнма-ён қурилган хонада яшадилар.

8

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Бразилияда мусулмонлар кўпаймоқда

Ажабтовур карнаваллари билан машҳур Бразилияда мусулмонлар сони ортиб бормоқда. Исломшунос Пауло Пинто ҳисоб-китобига кўра, ҳозир мамлакатда бир миллионга яқин мусулмон бор. Ахборот олиш осонлашуви, глобаллашув жараёнлари мамлакатда Исломнинг кенг ёйилишига сабаб бўлмоқда. Ҳозир бу юртда 127 та масжид бор. Бу рақам 2000 йилдагидан тўрт баробар кўп.

21

Ёмонликдан қайтариш

Эрдон ЭСОНОВ

ТИЛИМИЗ ТЎҒРИ БЎЛСА...

Ота-оналар болалари тилидан бирор ножўя сўз чиқса, уларга яхшилаб насиҳат қилишлари, бу ишлари ғуноҳ эканини тушунтиришлари керак. Мўмин-мусулмон охирадта тили туфайли азобланишидан, беҳуда, ёлғон сўзлар боис амаллари пучга чиқиб қолишидан қўрқиши лозим. Чунки тилимиздан чиққан ҳар бир сўзни фаришталар ёзиб боришади.

31

“Ғайб очкичлари Унинг хузуридадир. Ундан ўзга уларни билмайди. У қуруқлик ва денгиздаги барча нарсани биллади. Бир япроқ (узилиб) тушса ҳам биллади. Ер зулматлари (қаъри)даги ҳар бир уруғ, хўлу қуруқ очик-равшан Китобда (ёзилган)дир” (Анъом, 59).

Ибн Умар (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: Пайғамбаримиз (соллаллоҳу

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ
وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ
وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلْمَتِ الْأَرْضِ
وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

ликларга ёпқич бўлганлари бор. Аллоҳ таоло яхшиликка очкич қилган инсонларга саодат бўлсин. Аллоҳ таоло ёмонликка очкич қилган кимсаларга вой бўлсин” (Ибн Можа ривояти).

Ояти каримадаги **“мафотих”** (очкичлар) калимаси кўчма маънода, ғайбларни билиш маъносидадир.

Ғайбни Аллоҳ таолодан ўзга билмайди. Аллоҳ таоло ғайб илмидан фақат пайғамбарларидан Ўзи истаганини огоҳ этади. **“(У) ғайбни билувчидир. Ўз ғайбидан бирор кимсани хабардор**

ҒАЙБ ИШЛАРИ АЛЛОҲГА ХОС

алайҳи ва саллам) айтдилар: “Ғайб илмлари бештадир, уларни Аллоҳ таолодан ўзга билмайди. Бачадонлар қачон ташлашини, эртага нима бўлишини, қачон ёмғир ёғишини, ҳар бир тирик жон қаерда ўлишини ва қиёмат қачон қоим бўлишини Аллоҳ таолодан ўзга билмайди” (Имом Бухорий ривояти).

Ойша онамиз (розийаллоҳу анҳо) бундай деганлар: “Ким Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) эртага нима бўлишини айтадилар, деб ўйласа, Аллоҳ таолога катта бўҳтон қилади. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилган: **“Айтинг: “Осмонлар ва ердаги бирорта ғайбни билмайди. Фақат Аллоҳ биллади”** (Намл, 65, Имом Муслим ривояти).

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: “Одамлар ичида яхшиликларга очкич, ёмонликларга ёпқич бўлганлари ва ёмонликларга очкич, яхши-

қилмас. Фақат Ўзи рози бўлган (танланган) пайғамбарнигина (Ўзининг баъзи ғайбидан огоҳ этар)” (Жин, 26 – 27).

Суддий ва Ҳасан Басрий “мафотих”ни “ризиқ хазиналари” деб тафсир қилишган. Муқотил ва Заҳҳок эса уни “ерости хазиналари”, дея таъвил қилишган. “Мафотих”ни ажал ва унинг етиши, кишилар умри қандай ниҳояланиши, амаллар хотимаси деб тафсир қилганлар ҳам бор.

Уламолар айтади: “Аллоҳ таоло бир қанча оятларида ғайб илмини фақат Ўзи билиши ва уни танланган пайғамбарларига билдиришини баён этган. Шунинг учун “эртага ёмғир ёғади”, дея қатъий айтмаслик керак. Тажрибадан келиб чиққан ҳолда, булутлар ва шамолнинг ҳаракати ёмғир ёғишидан дарак экани билинса ҳам, “ёмғир ёғиши кутилади”, дейиш тўғри бўлади. Зеро, Аллоҳ таоло истасагина ўша ёмғир ёғади”.

Имом Муслимнинг “Саҳиҳ”ида Пайгамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) аёлларидан бирдан бу ривоят нақл қилинган: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам) бундай марҳамат қилганлар: “Ким аррофнинг олдига бориб, ундан бирор нарса ҳақида савол сўраса, қирқ кун намози қабул бўлмайди”.

Ғайбни ва йўқолган нарса қаердалигини билишини даъво қилган кимсани “арроф” дейишади.

“У куруклик ва денгиздаги барча нарсани билади”. Аллоҳ таоло оятда махлуқотлари орасидан куруклик ва денгизни зикр қилди. Сабаби у иккиси ҳамаша инсонлар кўз ўнгида энг йирик махлуқотлардандир. Яъни, Аллоҳ таоло у иккисидаги ҳар бир нарсани билади.

“Бир япроқ узилиб тушса ҳам уни билади”. Ибн Умардан (розийаллоҳу анху) ривоят қилинади: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Ер юзидаги ҳар бир экинга, дарахтлардаги ҳар бир мевага, ернинг қаъридаги ҳар бир уруғга “Бисмиллаҳир роҳманир роҳим. Бу фалончининг ризкидир”, деб ёзиб қўйилган”. Бу **“Ер зулматлари (қаъри)даги ҳар бир уруғ, хўлу курук, (ҳаммаси) аниқ Китоб (Лавҳул Маҳфуз) да (ёзилган)дир”**, мазмунли ояти қарима ифодасидир.

Баъзи муфассирлар бу муборак жумлаларнинг маъноси, ҳар дарахтнинг барги ҳавода қанча учиб юради, қаерга тушади; ер қаъридаги уруғ қачон униб чиқади, қанча ҳосил беради, уни ким ейди, буларни ҳаммасини Аллоҳ таоло билади, деб тафсир қилишган.

“... (ҳаммаси) очик-равшан Китобда (ёзилган)дир”. Яъни, фаришталар ибрат олишлари учун Лавҳул Маҳфузда ёзиб қўйилган. Аллоҳ таоло унутиш айбидан покдир.

*Имом Қуртубий тафсири асосида
Нўмон АБДУЛМАЖИД
тайёрлади.*

ЭСДАЛИК НИШОНЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Мустақилликнинг 20 йиллиги муносабати билан мамлакатимиз иқтисодий-сиёсий, маданий-маънавий салоҳияти ва мудофаа қудратини мустаҳкамлаш, муносиб ёш авлодни тарбиялаш ишига катта ҳисса қўшган зиёлилар, фан ва санъат арбоблари, ишчи ва хизматчилар, тадбиркорлар, фермерлар, меҳнат фахрийлари, ҳарбий хизматчилар, ҳуқуқни муҳофаза

қилувчи идоралар ходимлари “Ўзбекистон Республикаси мустақиллигига 20 йил” эсдалик нишони билан тақдирланди.

27 август куни Ўзбекистон мусулмонлари идорасида ҳам Ўзбекистон Президентининг Давлат маслаҳатчиси ўринбосари Музаффар Аҳмаджонов диний идора тизимида кўп йиллар самарали меҳнат қилган бир гуруҳ фидойи ходимларга “Ўзбекистон Республикаси мустақиллигига 20 йил” эсдалик нишонини тантанали равишда топширди.

Мукофотланган ходимларни табриклар экан, у Юртбошимизнинг ушбу эсдалик нишони ҳақида: “Бу оддий нишон эмас, балки энг кадрли мукофотдир” деб алоҳида таъкидлаганларини эслатиб ўтди.

Нишондорлар орасида “Мовароуннаҳр” нашриёти ходимларидан Исомиддин Алимов, Раҳима Солихова, Юсуф Сабуров, Райҳона Шомирзаева ҳам бор.

Мухбиримиз

ГЎЗАЛ АХЛОҚЛИ БЎЛИШГА БУЮРИЛГАНМИЗ

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг Қашқадарё вилоятидаги вакили
Юсуфхон МУҲИДДИНОВ билан суҳбат

– Домла, вилоят вакили этиб тайинланганингизга ҳам бир йил бўлай деб қолди. Бу қисқа вақт ичида қандай ишлар қилинди ва нималар режада турибди?

– Энг биринчи, жойларга бориб, масжидларнинг шарт-шароитлари ва имом-хатиблар фаолияти билан танишдик. Ибодат қилувчиларга қулайлик яратиш мақсадида замон талаби асосида дастурлар ишлаб чиқиб, шу тизим асосида иш бошладик. Айни пайтда воҳадаги ўттиз саккизта масжидда таъмирлаш, таҳоратхоналарини янгилаш ишлари бошлаб юборилган. Пойтахтимиз масжидларидаги каби қулай шароитлар бизда ҳам бўлаётганидан аҳоли мамнун. Воҳамиз халқи кўпроқ тарқоқ ҳудудларда жойлашган бўлса-да, илмга ташна улар. Маънавий озуқа берадиган адабиётлар, диний нашрларга аҳолининг қизиқишлари тобора ортмоқда. Имом-

хатибларимиз маърузалар қилиб ҳар бир киши мустақил фикрга эга бўлиши ва мақсадли яшаши кераклигини уқтиришяпти.

– Суҳбатимизни одоб-ахлоқ ва оила муносабатлари мавзуида давом эттирсак. Ёшларнинг турмуш қуришга тайёрлиги қай даражада, улар никоҳ ва талоқ каби фикҳий масалаларда ҳам тушунчаларга эгами?

– Илм билан одоб эгизакдир, бири бўлмаган жойда иккинчиси ҳам яшмайди. Тарозида энг кўп оғир келадиган амал гўзал хулқ бўлса, илм Аллоҳнинг хузуридаги даражадир. Абу Заррга (розийаллоху анху) Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) қайси водийдалиги маълум бўлгач, укасига уловда бориб, у зотнинг гапларини эшитиб келишини тайинлайди. Укаси қайтиб келиб: “У зотни кўрдим, одамларни гўзал ахлоқли бўлишга буюраётган эканлар, дейди” (Имом Бухорий).

Кўп ҳолларда арзимаган жанжал сабабли билиб-билмай, охирини ўйламасдан, Аршни ларзага келтирадиган, тилга олиш мумкин бўлмаган сўзни (талок) айтиб қўйишмоқда. Бу каби совук муносабатлар кўпроқ илмсиз, ахлоқсиз ёшлар ўртасида ёки

диний масалалардан тушунчаси йўқ хонадон фарзандлари орасида юзага келади.

Ҳатто никоҳини буткул янгилаб бўлмас ҳолга тушаётганлар ҳам йўқ эмас. Бироз вақт ўтгач эса қилган ишидан пушаймон бўлишади, аммо кеч, ўртада тирик етим бўлган гуноҳсиз фарзандларнинг уволига қолишади. Аллоҳ тало бундай марҳамат қилади: “Эй имон келтирганлар! Аллоҳдан кўрқингиз ва (имонда) содиқ кишилар билан бирга бўлингиз” (Тавба, 119).

Тўғри, шаръий масалаларда ҳам ёшларнинг бундан ўн-ўн беш йил олдингидан кўра илми, дунёқарашинча такомиллашгани сезилади. Энг олдин ота-она фарзандига ёшлик пайтиданок доно маслаҳатларию тажрибаларини сўзлашлари ҳамда ҳаётда учраши мумкин ҳар қандай кўнгилсизликка тайёр туришларини сингдириб боришлари лозим.

Имкон қадар одоб-ахлоқ ва никоҳ муносабатлари тўғрисида маҳаллалар билан ҳамкорликда тадбирлар ўтказиб турибмиз. Шунингдек, Ўзбекистон мусулмонлари идорасидан юборилаётган тезис мавзуларида ҳам оилавий масалаларга кенг ўрин бериляпти. Никоҳ ўқилиш пайтида

ҳам келин-куёвга никоҳ бу – Аллоҳга гувоҳлар ҳузурида айтиладиган муқаддас аҳд эканини тушунтириб, йўл-йўриқлар кўрсатиб, маслаҳатлар беряпмиз.

– *Домла, Рамазон файзи, қўшалок байрамларимиз шукуҳи, шодлиги ҳамон бизни тарк этганича йўқ. Ўзгача интиқлик ва тараддуд ила қутилган байрам уюшқоқлик билан ўтказилди...*

– Ҳа, юртимиз мустақиллигининг йигирма йиллигини ва Рамазон ҳайитини яхши кутиб олиш ҳақида маърузалар қилдик. Ҳеч қандай бойликка алмаштириб бўлмайдиган тинчлик-хотиржамлик ва сихат-саломатлик неъматидан, иншааллоҳ, халқимиз баҳраманд. Ўтган йигирма йил ичида қилинган ишлар ҳисобини сўзлашга тил ожиз. Тарихий обидалар, ёдгорликлар кадр топиб, таъмирланди ва янги замонавий иншоотлар қад ростлади. Бунинг учун фақат шуқр қиламиз.

“Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик” йилида қабул қилган иш режаларимиз асосида жойларда юрт ободлиги учун ҳаракатлар давом этяпти. Қўшма тадбирлар иш режасини ҳам тузганмиз. Вазифамиз маънавий муҳитни шакллантириш ёшлар онгида Ватан туйғусини қарор топтиришдан иборат.

– *Ўтган йили вилоятда “Ҳидоят” журнали, “Ислом нури” газетасига обуна суст бўлди. Сабablари ўрганилганида, ҳар бир сони баъзи мухлисларга вақтида етказиб берилмаётгани маълум бўлган эди...*

– Ўтган мавсумда йўл қўйилган хатоларни тузатиш ҳаракатидамиз. Баъзи масжидларда обунага эътибор берилмаган, тушунтириш ишлари яхши йўлга қўйилмаган. Йил бошидагидан обуначиларимиз сони ҳозир анча ортди.

Имом домлаларимиз, отинойилар ва маҳалла маслаҳатчилари ҳам жойларга боришганида нашрлар билан аҳолини таништиришмоқда. Журнал ва газета саҳифаларида ақида ва одоб-ахлоқ масалаларининг ёритилиши айниқса “Тафсир”, “Ҳадис шарҳи”, “Ислом сабоқлари”, “Долзарб мавзу” ва “Аёллар саҳифаси” каби рукнларда берилаётган ранг-баранг мақолалардан ўқувчиларимиз мамнун. Чунки соф эътиқод бўлмаган, шариатга амал қилинмаган масканда ёмон ишлар, ноҳақлик, бузғунчиликлар ва ёт оқимларга ўралашиб қолиш ҳоллари юз беради. Шунинг учун домлаларимиз, отинойиларимиз эл орасида соф исломий эътиқод тушунчаларини кенг ёйишга ҳаракат қилишяпти.

Абдувоҳид ЎРОЗОВ

ёзиб олди.

Қуръон ўқувчиларга қўлланма

Қуръони каримни фасоҳати билан, тажвид қоидаларига, одобларига риоя этган ҳолда ўқиш керак. “Ҳадичаи Кубро” мадрасаси ўқитувчиси Гулобод Қудратуллоҳ қизининг “Қуръон ўқитиш ва ёдлаш усуллари” китоби айна бу масалада бизга кўмак беради. Китобда Қуръони каримни рисоладагидек ўқиш, ўқитиш қоидалари, осон ёд олиш усуллари баён қилинган. Қўлланма маслаҳат ва тавсиялар, тасвирий воситалар билан бойитилган. Китобни “Мовароуннаҳр” нашриёти буюртмаси билан Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа бирлашмаси 2000 нусхада чоп этди.

Мусобақанинг илк босқичи

22 сентябр куни Тошкент Ислом институти талабаларининг республика қорилар мусобақаси биринчи босқичи доирасида беллашуви бўлиб ўтди. Унда мураттаб қорилар йўналиши бўйича Жасурбек Қулбоев (1-курс), Райҳона Тожибоева (3-курс), мужаввид қорилар йўналишида Нозимжон Иминжонов (4-курс), Муқаддас Мирзаева (4-курс) голибликни қўлга киритиб, навбатдаги босқичга йўлланма олишди.

ҲАММАГА ЎРНАК БЎЛГАН ОНАМИЗ

У

луз саҳобалар қаторида, шубҳасиз, Ойша (розийаллоҳу анҳо) онамизнинг номлари тилга олинади. Муаллима онамиз Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суюкли рафиқалари эдилар. У киши ҳақида ояти карималар тушган. Ойша (розийаллоҳу анҳо) Абу Ҳурайра, Абдуллоҳ ибн Умар, Анас ибн Молик ва Абдуллоҳ ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳум) кейин энг кўп ҳадис ривоят қилган. Онамиз ҳадисларни Расулulloҳдан (алайҳиссалом) бевосита эшитиб, ривоят этганлар. Расулulloҳ (алайҳиссалом): “Эй Ойша, Жаброил сенга салом келтирди”, деганлар (Имом Бухорий ривояти).

Оталари Абу Бакр, оналари Умму Руммон бўлиб, ҳар иккалалари ҳам мусулмон бўлган пайтда Ойша (розийаллоҳу анҳо) дунёга келди. У зот ёшлигидан ўта зийрак, фаҳми тез, зехни ўткир қиз эдилар. Ойша (розийаллоҳу анҳу) мусулмон оиласида имон-ихлосли, тақволи бўлиб улғайди.

Курайшнинг фозила аёлларидан бири Ҳавла бинти Ҳакам Пайғамбаримизга (алайҳиссалом) Ойша бинти Абу Бакр ёки Савда бинти Замъага уйланишларини таклиф қилди. Чунки у зот Хадича онамиз вафотларидан сўнг анча ёлғизланиб қолган эдилар. Ойшадан (розийаллоҳу анҳо) ривоят қилинади: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) менга: «Уч кеча сени тушимда кўрдим. Фаришта сени яшил ҳарир матога солиб келар

ва: “Мана шу сенинг аёлинг”, дер эди. Юзингни очсам, сен бўлар эдинг. Ўзимча, агар бу Аллоҳдан бўлса, тушимни ўнгидан келтирар, дер эдим» (Имом Бухорий ривояти).

Шу тариқа Ойша Пайғамбаримизга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) унаштирилди. Ойша онамиз тўй зиёфатини бундай эслайди: “Аллоҳга қасам, тўйим куни бирор жонлиқ сўйилмади. Саъд ибн Убода Расулulloҳга (алайҳиссалом) ҳадя қилган бир товоқ бўлиб, хотинлар ундан галма-гал

фойдаланишар эди. Набий (алайҳиссалом) меҳмонларга шу товоқда овқат ва сут келтирдилар”. Асмо бинти Язид (розийаллоҳу анҳо) ҳикоя қилади: «Тўй куни Ойшани ясантирдик. Набий (алайҳиссалом) бизга сут тортиқ қилдилар. Биз: “Ичгимиз келмаяпти”, дедик. Набий (алайҳиссалом): “Очлик ва ёлғонни бирлаштирманглар”, дедилар». Ойшага беш юз дирҳам маҳр берилди.

Муборакхонадонда Ойшанинг ақли, илми ва фикри зиёда бўлиб, Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳар бир сўзларини ёдлаб, амалларини ўрганиш ҳаракатида бўлдилар.

* * *

Имом Заҳабий “Сияр аълом ан-Нубало” асарида бундай ёзади: «Бир куни Абу Бакр (розийаллоҳу анҳу) Ойша онамизнинг Пайғамбаримизга (алайҳиссалом) бироз кўрслик қилаётганини кўриб, ғазабланиди ва: “Сен Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) овозингни баланд қиляпсанми?” деди. Пайғамбаримиз шунда ота ва қизини мурасага чақирдилар ва онамизнинг кўнглига ёқадиган гаплар айтдилар. Бошқа пайтлари Абу Бакр (розийаллоҳу анҳу) куёви билан қизининг кулишиб туришганини кўрса: “Айтишиб қолганларингдаги каби қувончли пайтларда ҳам мени шерик қилинглар, дер эди» (*Нўъмон ибн Башир ривояти*).

Ойша (розийаллоҳу анҳо) кўли очиқ, сахий эдилар. Ҳадя моллари қанча бўлишидан қатъи назар, ушлаб турмай, барини муҳтожларга, ҳақдорларга берардилар.

Ойша онамиз Расули акрамдан: “Мени қанчалик яхши кўрасиз?” деб сўрар, у зот: “Арқон тугунидек” деганида, “Сиз айтган тугун қанақа бўлади?” деб яна савол берарди. “Тугундек тугун-да”, дердилар Пайғамбар (алайҳиссалом) табассум билан.

Ойша (розийаллоҳу анҳо) илк марта болалик чоғларида Куръони каримни оталаридан эшитди. Кейинчалик Расулуллоҳдан

(соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бевосита эшитиб, ёд олдилар. Кўп ҳолда оятлар тушишига ҳам гувоҳ эдилар. Саодатли дамларини эслаб: “Ўз уйимдан нубувват хонадонига кўчганимдан кейин Бақара ва Нисо суралари нозил бўлди. Шу тўфайли хужрам “вахий тушган жой” номини олди. Мен ваҳий пайти ҳам у зотнинг ҳузурларида эдим. Салқин ҳавода ҳам пешоналари терлаб кетарди”, дейди. Одатда ваҳий келган пайтда Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) аҳллари бир оз четланиб туришган. Аммо Ойша (розийаллоҳу анҳо) Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) ёнларида турганларида ҳам у зотга ваҳий тушган.

Ойша онамиз қисқа муддат бўлса-да, Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бахтли, осуда ҳаёт кечирди. Набий (алайҳиссалом) Ойша онамиз билан масжидга ёнма-ён қурилган хонада яшадилар.

Ҳижратнинг олтинчи йилидаги “Ифк (бўхтон, тухмат) воқеаси”дан кўп ўтмай, Аллоҳ таоло Ойша онамизнинг поклиги ҳақида оятларни нозил қилди.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) вафотларидан кейин ҳам Ойша онамиз илмлари ва ахлоқий фазилатлари билан бошқаларга ўрнак, уламоларнинг муаллимаси ва мураббийаси бўлдилар. Катта-катта олим тобеинларга устозлик қилдилар. Қийин масалаларда саҳобалар ҳар доим Ойша онамизга (розийаллоҳу анҳо) мурожаат қилишар ва ундан аниқ ечимини эшитишарди. Онамиз Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) вафотларидан сўнг ҳам юксак ҳурмат кўрдилар.

Ойша (розийаллоҳу анҳо) ҳижрий 58 йили 66 ёшида рамазон ойининг ўн еттинчи куни вафот этди. Мадинадаги Бақий қабристонида дафн этилди.

Замира ҚОСИМОВА

тайёрлади.

Қ

уръони каримда бундай марҳамат қилинади: **“Унинг аломатларидан (яна бири) – сизлар (нафси қондириш жиҳатидан) таскин топишингиз учун ўзларингиздан жуфтлар яратгани ва ўртангизда иноқлик ва меҳрибонлик пайдо қилганидир. Албатта, бунда тафаккур қиладиган кишилар учун далиллар бордир”** (Рум, 21).

Саодат боғи

Яратганнинг розилигини топиш, Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) гўзал ахлоқлари, Ислом одоби билан зийнатланиш мақсадида оила қурилади.

Бўйдоқ киши “қўли калталиги”ни рўкач қилиб, оила қуришни пайсалга солмаслиги керак. Чунки, никоҳ билан инсон наслини давом эттиради, иффатини асрайди, бузуклик, зино сингари ёмон ишлардан тийилади.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: “Тўртта яхши иш пайғамбарлар суннатидан саналади: ҳаё, хушбўйлик суриш, мисвок тутиш ва уйланиш” (*Имом Термизий ривояти*).

“Дуррул мухтор” китобининг “Никоҳ фасли”да бундай ёзилган: “Оила гўзал саодат боғидир, у ҳатто жаннатда ҳам давом этади. Ҳар қандай шартнома маълум муддатдан сўнг кучини йўқотади, аммо бир-бирларидан рози бўлган умр йўлдошларининг ҳаёти ўлим билан ҳам тугамайди”.

Ота-оналар ёш келин-куёвларга оилавий турмуш, унинг пасту баланд, нозик жиҳатлари ҳақида панд-насиҳат қилиши, ҳаётий тажрибаларини сўзлашлари керак. Машҳур саҳобий Анас ибн Моликдан (розийаллоҳу анҳу) нақл қилинган ривоятда “Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) саҳобалари янги келинларга эрининг хурматини ва хизматини қилишни буюрардилар”, дейилган.

Абдуллоҳ ибн Жаъфар (розийаллоҳу анҳу) қизларига бундай насиҳат қилганлар:

“Зинҳор рашкчи бўлмагин, у талоқнинг калитидир. Зинҳор эрингни терговчи бўлмагин, у кўнгилсизлик келтириб чиқаради. Сурма қўйиб юргин, лекин зийнатларнинг энг яхшиси сув (билан покланиб юриш)дир”.

Аёлларимизга чиройли муомала қилишимиз, уларнинг феъл-атворларида бирор ҳаракат ёқмаган тақдирда кўполлик қилмай, секин тушунтириб, уни тузатишига кўмаклашимиз керак. Зеро, хотинларимиз билан яхши ва гўзал муомалада бўлишимиз лозим. Бу ҳақда Аллоҳ таоло Қуръони каримда ҳам алоҳида тақидлаган. Чунки аёллар оналаримиз, фарзандларимиз тарбиячисидир. Саранжом-сарипталик, кийим-кечак ва уйнинг озодалиги ҳамда овқат тайёрлашда уларнинг хизматига суянамиз. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: “Мўмин одам мўминага ғазабланмасин! Агар унинг хулқидан бири ёқмаса, иккинчиси хурсанд қилади” (*Имом Бухорий ривояти*).

Фарзандларимизга панд-насиҳатлар қилишимиз, ҳалол-ҳаромни, эр-хотинлик вазифаларини, оила бузилишига сабаб бўладиган омилларни, хусусан, никоҳ ва талоққа доир масалаларни мукамал тушунтирмоғимиз, ўзаро хурмат, сабр-қаноатга ўргатмоғимиз лозим. Шунда оила мустаҳкам бўлади, арзимас камчиликлар ва тушунмовчиликлар туфайли ажралишларнинг олди олинади.

Абдулҳамид ТУРСУНОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво бўлими мудири

БИР САВОЛ СЎРАСАМ

*Ўзбекистон муслмонлари
идораси раиси, муфтий
Усмонхон Алимов жавоб беради*

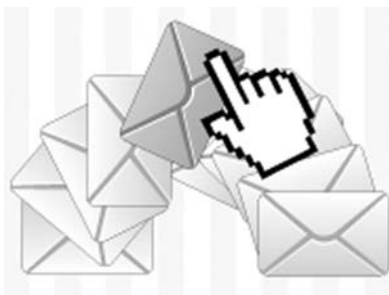
Савол: Баъзилар савдогарлик яхши касб эмас, дейишади. Биз савдогарларга бу гап оғир ботади. Динимизда савдо ишлари хусусида нималар дейилган? Илтимос, шу ҳақда маълумот берсангиз.

Жавоб: Ҳалол бўлган ҳар бир касб динимизда улуғланади ва ҳалол касб эгаларининг ниятлари тўғри бўлса, улуғ ажрларга эришади. Имом Ҳаким Термизий (раҳматуллоҳи алайҳ) “Наводирул усул фи маърифати аҳодисур Расул” асарида: Муоз ибн Жабалдан (розийаллоҳу анҳу) бундай ривоят қилади: Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Энг яхши касб савдогарликдир. Агар савдогар ёлғон гапирмаса, омонатга хиёнат қилмаса, ваъдага хилоф этмаса, сотиб олаётган нарсаларини ёмонламаса, (ҳаддан ортиқ) қимматга сотмаса, зиммасидаги ҳақни беришни чўзмаса ва ўз ҳақларини олишда ҳам қўпол бўлмаса”, дедилар.

Тўғрилиқда барака бор. Молнинг айбини яшириб, харидор ҳақиға хиёнат қилганлар икки дунёда ҳам барака топмайди. Аллоҳ тало марҳамат қилади: “...

Кимки Аллоҳга такво қилса, У унга (ташвишлардан) чиқиш йўлини (пайдо) қилур. Яна, уни ўзи ўйламаган жойдан ризқлантирур...” (Талоқ, 2 – 3).

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) айтадилар: “Ростгўй тижоратчи пайғамбарлар, сиддиклар ва шаҳидлар билан биргадир” (Имом Термизий ривояти).

Бани Наморнинг синглиси Қайладан ривоят қилинади: “Мен бозорда тижорат билан шуғулланардим. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Маккага келганларида ҳузурларига бориб, дедим: “Ё Расулуллоҳ, мен тижоратчиман, харидорларга молнинг нархидан қимматроққа савдолашман ва ундан камайтирмаман. Баъзан эса айтган нархидан сал тушириб, (савдолашмай) сотавераман...” Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Бундай қилма, эй Қайла! Бирон нарса сотиб олишда қандай савдолашсанг, сотишда ҳам (ҳар бир киши билан) шундай савдолаш”, дедилар.

Демак, савдо-сотик қилишда ҳалол ва ростгўй бўлиш жуда муҳимдир.

* * *

Савол: Аллоҳ таолонинг: “Биз уларнинг ер(лар)ига қасд қилиб, уни четларидан камайтираётганимизни кўрмадиларми?!” (Раъд, 41) мазмунли оятдаги “камайтириш” калимасининг маъносини тушунтириб берсангиз?

Жавоб: Куртубий тафсирида айтилишича, “Четларидан камайтириш” маъноси борасида турли фикрлар билдирилган. Ибн Аббос ва Мужоҳид бу муборак жумладан мурод солиҳ кишилар ва уламоларнинг вафотидир. Шунга кўра, “атроф” (четлар) шарафли кишилар маъносида”, дейишган. Ато ибн Рабоҳ: “Бундан мурод фуқоҳолар ва яхши кишиларнинг дунёдан кетишидир”, деганлар.

Абу Жаъфар Табарий тафсирида Икриманинг қуйидаги фикрини келтирган: “Ушбу оятдаги биз мазмунини камайтириш” деб берган муборак калимани “у ердаги одамларни вафот этиши” тарзида тушуниш керак.

Баъзи муфассирлар бундан мурод, ер ва ундаги меваларнинг барокотини кетказишдир. Бу ҳолат кишилар зулмни кўпайтирганлари оқибатида келиб чиқади. Чунки зулм шаҳарларни хароб қилиб, бараканинг кўтарилишига сабаб бўлади, дейишган.

“Сўраган эдингиз” китобидан

ДОМЛА ИКРОМЧА

Муҳаммад Икром ибн Абдуссалом Бухорий XIX аср охири – XX аср бошларида Бухоронинг таниқли ва кўзга кўринган зиёлиларидан бири эди. У 1855 йили Бухоронинг Галаосиё тумани Боғикалон қишлоғида дунёга келади. Бошланғич мактабдан сўнг 1860 – 1880 йиллари Бадалбек мадрасасида ўқийди. Қози Абдушукур ибн Абдурасул Бухорийдан таҳсил олади. Муҳаммад Икром Бухорийни замондошлари ва ундан кейингилар Домла Икромча деб аташган.

Домла Икромча Бухоронинг Пойи Остона гузарида яшаган ва мударрис, кози, судур ва муфтий сифатида танилган. Замондошлари уни: “Бухоро уламоларининг улуғи, мударрисларнинг устози” дейишган. “Тазкират аш-шуаро”да Домла Икромча Мир Араб мадрасасида, “Афзал ат-тизкор”да эса “Абдуллоҳхон” мадрасасида дарс бергани айтилган. Наманганлик шайхулисом Иноятуллоҳ Лангарий (1836 – 1899)¹, таниқли адиб Садриддин Айний (1878 – 1954)², Ўрта Ўсиё ва Қозоғистон мусулмонлари диния бошқармасининг раиси, муфтий Эшон Бобоҳон ибн Абдулмажидхон (1860 – 1957)³, андижонлик таниқли уламо Ҳасанхон Маҳдум Восилий (1898 – 1979)⁴ кабилар Домла Икромчадан сабоқ олишган.

Домла Икромча 1894 – 1896 йиллари бухоролик мударрис Муҳаммад Аваз Хўжандий (вафоти 1907 й.) ҳамроҳлигида ҳажга бориб қайтади. Истанбул, Бағдод, Шероз ва бошқа шаҳарларнинг ўша вақтдаги тараққиётини кўриб таъсирланади. Садриддин Айний ёзишича, у Ҳижоз сафаридан қайтиши биланоқ мадрасаларда таълимни ислоҳ этишни ёқлаб чиқади.

1896 йили Бухорога мадиналик олим Шайх Саййид Муҳаммад Али Маданий (1846 – 1904) келади ва Бухорода олти ой туриб қолади. Домла Икромча ундан ҳадис илми бўйича сабоқ олади.

Домла Икромча янги мактаблар очиш тарафдори экани ва уларни қўллаб тургани маълум. У кичик ўғли Абдурахмон маҳдумни жаҳид мактабига ўқишга беради. Катта ўғли Ҳабибуллоҳ 32 ёшда бўлса ҳам, ушбу мактабда ўқитиб олади. Баъзилар жаҳид мактаблари ёмон деб фатво бериб турган пайтда муфтий Домла Икромча уларда ўқиш дуруст эканини тасдиқлаб, фатво чиқаради.

1910 йил 6 августда жаҳид мактабида ўқиётган болаларни имтиҳон қилиш, мактабларни ёпиш ёки очиқ қолдириш масаласи кўрилади. Бухоронинг каттаю кичик аҳолиси ҳозир бўлган мажлисда Домла Икромча мударрис ва талабаларга қарата: “Мен бу мактабни Ислом одобига бутунлай мувофиқ деб топдим. Диний тарбия бу мактабда эски мактаблардагидан кўп даража устун экан. Исломият нуқтаи назаридан бу хил мактабларни ривожлантириш лозим деб биламан...” дея хитоб қилади⁵.

Шаҳар уламолари Домла Икромчага таъна-дашномлар ёғдиришади. Аслида бундай норозиликларининг сабаби Домла Икромчанинг бидъатларни қоралаб ёзган асари эди. Унда бидъатчилар танқид остига олинган эди. Асарнинг тўлиқ номи “Ийқоз анноимин ва иълум алжоҳилин” (“Ғофилларни бедор қилиш ва жоҳилларни огоҳлантириш”) бўлиб, 1911 йили Бухорода чоп этилади. Асар катта шов-шувларга сабаб бўлади. Баъзилар муаллиф фикрларига қарши чиқсада, китоб оддий одамлар, ёшлар ва талабаларга кучли таъсир кўрсатади. У халқ орасида “Дар баёни бидъаоти машҳура” (“Машҳур бидъатлар баёни”) номи билан танилади ва халқнинг кўзи очилишига самарали таъсир қилиб, маърифатпарварларнинг бидъатларга қарши курашига яхши туртки беради. Натижада Домла Икромча 1912 йили қозилик баҳонаси билан Бухородан Пешкуга жўнатилади.

Олим икки йил Пешку ва Қоракўл туманларида қози бўлади.

1917 йил апрел ойи охирларида бир неча мутаассиблар муфтийларга жадид мактаблари шаръан “жоиз эмас” лиги, жадидлар билан мулоқот қилмаслик кераклиги ҳақидаги фатвога муҳр бостириб олишади. Домла Икромча бунга қарши чиқади ва қушбегига норозилик хати ёзади. Қушбеги ва қозикалоннинг аралашуви билан ҳукумат Домла Икромчани Ғузор вилоятига қозилик қилиш баҳонасида иккинчи бор сургун қилади. Шу билан олимни жараёнлардан узоқлаштириб, таъсир кучини камайтирмоқчи бўлишади.

1918 йилнинг март-апрел ойларида бўлган воқеалардан сўнг Бухоро ҳукумати Домла Икромчани ҳибсга олади. Олимнинг уй-жойи мусодара этилиб, барча китоб ва қўлёзмалари ёндирилади.

1920 йили Бухоро Халқ Республикаси ҳукумати Домла Икромчани оиласи билан бирга озод қилади. Олим Бухорога таклиф қилиниб, адлия вазирлиги нозирини этиб тайинланади. 1922 йили ўлкада шаръий қозилик маҳкамаси ташкил этилади. Домла Икромча маҳкаманинг биринчи раиси бўлади. Олим 1925 йил, вафотидан бир неча ой олдин нафақага чиқади.

Домла Икромчанинг ибратли ҳаёти ва фаолиятини ўрганиш, ҳар хил бидъат-хурофотларнинг келиб чиқиш сабаблари, уларнинг динга, миллий-маънавий қадриятларга зарари баён этилган асарини тадқиқ ва тарғиб этиш долзарб вазифаларимиздандир.

Ҳамидуллоҳ АМИНОВ,
тарих фанлари номзоди

¹ Абдурахим Муҳаммадхон ўғли. «Иноятуллоҳ Лангарий». «Ҳидоят». 2009, 3-сон. 21-б.

² Ҳаёт Неъмат Самарқандий. «Домулло Икромчаи ҳақгў ки буд?» «Овози тожик». 2004 йил, 1 декабр. 94-сон.

³ Шамсиддинхон Бобохонов. «Шайх Зиёвуддинхон ибн Эшон Бобохонов». Тошкент, 2001. 22-б.

⁴ Махдум Восилий. «Марҳамат илҳомлари». Тошкент, 2002. 4-б.

⁵ Садриддин Айний. «Таърихи инқилоби фикрий дар Бухоро». Техрон. “Суруш”, 1381. 36-б.

Навоийшунослар анжумани

28 сентябр куни Тошкентда “Алишер Навоий ижодий ва маънавий меросининг оламшумул аҳамияти” мавзuida халқаро илмий-назарий анжуман бўлиб ўтди. Ўзбекистон Ёзувчилари уюшмаси, Фанлар академияси, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамкорлигида бўлиб ўтган анжуманда қатор мамлакатлардан келган навоийшунос олимлар, адабиётшунослар, ёзувчи ва шоирлар иштирок этишди.

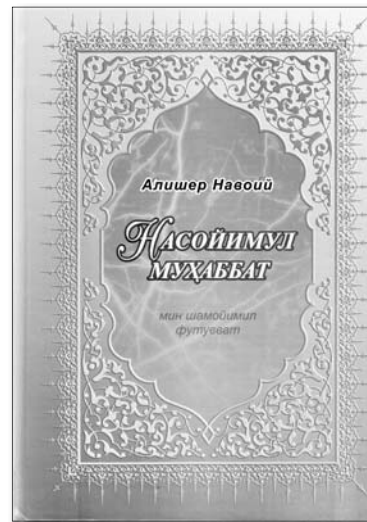
Анжуманда Алишер Навоийнинг “Ҳамса” дostonлари, “Фусули арбаа”, “Назм ул жавоҳир”, “Девони Фоний” асарларига доир тадқиқотлар, шунингдек, Олмонияда навоийшунослик тарихига доир маърузалар тингланди.

Асарнинг илмий-танқидий наشري

Буюк мутафаккир бобомиз Алишер Навоий асарларининг 15 жилдлиги совет даврида нашр этилган эди. Ўша нашрнинг 15-жилдидан ўрин олган “Насойимул муҳаббат мин шамойимил футувват” (Улуғлик хушбўйликларини таратувчи севиқли шабадалар) асарида шоир тўққиз аср (VII – XV) давомида Яқин Шарқ, Марказий Осиё, Ҳиндистон ва Шарқий Туркистонда яшаб, ижод қилган 770 авлиёнинг ибратли ҳаётидан лавҳалар, ҳикматли фикрларини жамлайди. Афсус, ўша даврда тўла имконият бўлмагани боис бу асар қисқартилиб, бешдан бир қисми нашр этилган.

Манбашунос олим Ҳамидхон Исломий бир неча қўлёзма нусхаларга асослашиб, асарнинг эски ўзбек ёзувида илмий-танқидий матнини тайёрлади.

Яқинда “Мовароуннаҳр” нашриёти ушбу китобни 500 нусхада чоп эттирди.

Хомилани ултратовуш ёрдамида текширув (УЗИ) ота-оналарга туғилажак фарзандлари билан илк танишув имконидир. Албатта, бу текширувдан мақсад ҳомила соғлом ўсаётганини аниқлашдир.

Малакали мутахассис ўтказадиган ултратовуш текширувида бир ёки бир неча ҳомила борлиги, ҳомиланинг юрак уриши, неча ойлик бўлгани, унинг тана аъзоларидаги ривожланиш меъёри, умуртқа қопламасининг ҳолати,

МУҲИМИ БОЛА СОҒЛИГИ

сув миқдори ва йўлдошнинг жойлашувига доир маълумотлар олинади, салбий ҳолатларнинг сабаблари аниқланади. Йўлдош ёки бола-

ни ўраб турган сувлар қандайлигини аниқлаб, ташхис жараёнларини осонлаштиради.

Ҳомиласи 10 – 13 ҳафталик бўлган аёлларга ҳомиладорлик муддатини тасдиқлаш мақсадида текширувдан ўтиш тавсия қилинади. Даун синдроми, яъни, болада шу касалликка чалиниш хавфи бор-йўқлигини билиш учун ҳам бу кўрик муҳим. Ҳомиладорнинг соғлиғи ёмонлашса, текширувни 6 – 7-ҳафталарда амалга ошириш мумкин.

Ота-оналар бола жинсини олдиндан билишга жуда қизиқишади. Ўн саккизинчи ҳафтада текширув боланинг жинсини кўрсатиши мумкин. Лекин ҳар доим ҳам тўғри маълумот беравермайди.

Кўпчилик аёллар ҳомиладорлик даврида бир марта ултратовуш текширувидан ўтишади. Аммо бу мажбурий эмас. Буни ис-тамаган аёл шифокор билан маслаҳатлашиб, текширув ўтказишдан мақсад нималигини билгач, ўзи бир хулосага келиши мумкин.

Муҳайё АБДУҚАЮМ қизи,
шифокор

Момоларимиз айтади...

Кўз кўрганини кўнгил тилайди.

* * *

Кўп гапирган ё йўлдошидан айрилади, ё қурдошидан.

* * *

Элнинг кучи – эллик ботмон.

* * *

Эл бор ерда чумчук ўлмас.

* * *

Кўпни ёмонлаган кўмаксиз қолибди.

* * *

Сен ўзингга дўст кидир, душман ўчоқ бошида.

* * *

Бўйдоқликда бойлик йўқ.

* * *

Тор ерда топишган кенг ерда кўришар.

* * *

Тўқнинг йўқлиги бор, очнинг тўқлиги бор.

* * *

Доно онадан ҳам нодон ўғил туғилади.

* * *

Қизники қийин битар, ўғилники ўйин битар.

* * *

Ўтқи ковласанг ўчар, қўшнини ковласанг кўчар.

* * *

Янтоқ ўзини боғ айлар,
Соясини тоғ айлар.

* * *

Мошнинг сояси бўлгунча буғдойнинг сомони бўл,

Ёмоннинг яхшиси бўлгунча, яхшининг ёмони бўл.

* * *

Юрган йўлдан топади, ўтирган қайдан топсин.

Қариш тумани Паргуза қишлоғилик
Хадича момодан МАХСУНА
ёзиб олди.

БИЛГАНИНГИЗ ЯХШИ

* Картошка ширин маза бериши учун уни пиёз ва саримсоқпиёз билан қовуринг.

* Винегрет тайёрлаш учун олдин тўғралган қизил лавлагини ўсимлик ёғи билан аралаштиринг. Сўнг қолган сабзавотларни тўғрасангиз, уларга лавлагининг ранги ўтиб қолмайди.

* Қайнатилаётганида тухум оқиб кетмаслиги учун, сувга туз солиш керак.

* Янги узилган мева шарбатига қараганда мазали ва фойдали бўлади.

* Жазирама иссиқ кунларда ҳам кўкатларни яшнаган ҳолича сақлаш учун кўкат солинган шиша банкага икки энлик совуқ сув қўйинг, устини қопқоқ билан ёпиб, музлаткичга қўйинг.

* Япроқли сабзавотларни янгидай сақлаш учун сирка сингдирилган ма-тога ўраб қўйиш керак.

* Балиқ ҳиди келаётган идишни туз-ли сув билан ювинг, ҳиди кетади.

* Гилам ва пояндозлар сиртидаги енгил кирларни тузли эритма билан кетказиш мумкин. Бунинг учун уларнинг кирланган ерига тузли эритма сепилиб, супуриб олинадилар (1 литр сувга 1 ош қошиқ туз).

* Оқ кийимларни ювиш учун бир челақ сувга бир ош қошиқда новшадил спирти қўшилади, шунда қиммат ишқорларга зарурат қолмайди.

* Йод доғини новшадил спирти тез кетказади.

Мадина ЗАРИФ қизи
тайёрлади.

Онангни ранжитма

Эй ўғил! Онангни ранжитма асло!
Ахир у сени деб қилди жон фидо.
Сенинг бахту иқболинг, камолинг тилаб,
Бир умр Холиққа этди илтижо.

Чиллали чақалоқ, заиф тан эдинг,
Сенга боқар эди қувончи чексиз.
Авайлаб, авайлаб бағрига босиб,
Юзингга термулиб йиғларди унсиз.

Тақдири азалдир қудрати Раҳмон,
Онанг дуолари бўлди ижобат.
Мунгли ва меҳрли алласин тинглаб,
Бағри-кучоғида ўсдинг саломат.

Шу зайл орадан ўтди кўп йиллар,
Бўй чўзиб улғайдинг, бўлдинг навқирон.
Лекин захматқашинг – бечора онанг
Қадди долу ожиз мисли ногирон.

Вожаб бугун-чи, сен ҳам отасан,
Онангнинг бошига қиров кўнганда.
Болангни эркалаб тинмай ўпасан,
Бир четда қаровсиз онанг турганда...

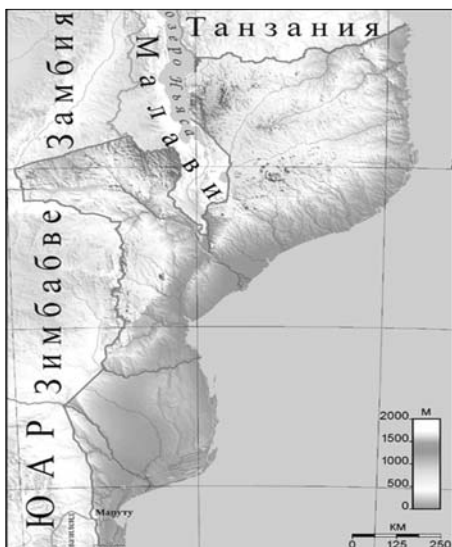
Боланг ширин, оҳ, бунчалар ширин!
Сен унинг юзига боқиб тўймайсан.
Онанг назарида сен ҳам шундайсан,
Маҳзун нигоҳида меҳри яширин.

Лаблари пичирлар, юраги титрар,
Сен томон боқади маъюс кўзлари.
Яқин бориб кўнгил ила тингласанг,
Сенга яхши дуо унинг сўзлари...

Эй ўғил! Онангни ранжитма асло!
Ахир у сени деб қилди жон фидо.

Абдуллоҳ АБДУЛҚОДИР,

*Учкўприк тумани
бош имом-хатиби*

МОЗАМБИК РЕСПУБЛИКАСИ

Жуғрофий ўрни. Мозамбик Республикаси Африка қитъасининг ғарбида жойлашган, Ҳинд океанига туташ. Унинг 3000 километрли чегара ҳудудини уммон сувлари ювиб туради. Шимолдаги қирғоқлари қоятошли кўрфаз бўлиб, унча баланд эмас. Жанубий қирғоқларида эса текисликлар, ботқоқликлар бор. Мамлакатнинг шимолӣ қисми Шарқий Африка пасттекисликларидан, ясситоғликларидан иборат.

Иқлими. Мамлакат шимолий ҳудудларида экваторга хос иқлим ҳукм суради. Баъзи жойларда муссон ша-

*Майдони: 801 590 кв. км.
Аҳолиси: 21 284 700 киши (дунёда 55-ўрин)
Пойтахти: Мапуту шаҳри.
Тузуми: парламентар республика.
Давлат бошлиғи: президент.
Расмий тили: португал тили.
Маъмурий тузилиши: 11 провинсиядан иборат.
Йирик шаҳарлари: Бейра, Нампула, Иньябане, Тете.
Пул бирлиги: Мозамбик метикали.*

моллари эсиб туради. Жанубий ҳудудлари эса тропик иқлимли, қуруқ шамолли.

Қиш ойларида ҳаво ҳарорати иссиқроқ – 26-30 даража, ёз ойларида эса бироз совиб, 15 – 20 даража бўлади. Мамлакат пасттекисликларида эса қишин-ёзин салқин, ҳарорат 3 – 5 даражадан кўтарилмайди.

Тарихи. Қадимда (милодий X асргача) Мозамбик ҳудудида бушмен, готтентот каби овчи қабилалар, V – IX асрларда банту қабиласи яшаган.

VIII асрда Шарқий Африкага Ҳинд уммони ҳудудларида муҳим тижорий марказларга асос солган араблар кела бошлашди. Улар олтин, фил суяғи ва тери сотиб олишарди.

XV аср ўрталарида Ҳамбези ва Сави дарёлари орасида жойлашган Мономотапи давлати тузилди.

1498 йили Мозамбик ҳудудига илк португал саёҳатчи гуруҳлари кела бошлашди. Уларни Ҳиндистонга отланган Васко да Гама бошқарар эди. XVI аср бошларида португаллар Шарқий Африка ҳудудларини ўзлаштира бошлашди. 1505 йили улар Совалда порт, 1508 йили Мозамбик оролида қалъа, 1530 йили Замбези дарёси бўйида кичик қалъалар барпо этишди.

1607 йили Мономотапи қироли ҳамда маҳаллий қабил бошлиқлари орасида низо чиқади. Шунда қирол олтин ва қумуш қонлари эвазига қурол-аслаҳа

олиш учун португаллар билан келишади.

XVI – XVII асрларда қурилган қалъалардан португаллар Ҳиндистон билан иқтисодий муносабатларда фойдаланишарди. 1752 йилга келиб Мозамбик Португалия мустамлакасига айланди.

XX аср бошларида Португалия ушбу худудлар бошқарувини Буюк Британия ширкатларига беришга мажбур бўлди. Ушбу ширкатлар Мозамбикни Британиянинг бошқа мустамлакалари билан боғлайдиган, арзон ишчи кучи – одам ташиладиган темирийўллар қуришди.

1975 йил 25 июн куни Португалияда бўлиб ўтган давлат тўнтаришидан кейин Мозамбик мустақиллигини эълон қилди. Мамлакатда яккапартиявий социалистик тузум ўрнатилди. Шундан сўнг бошланган фуқаролар уруши 1992 йилгача чўзилди.

Иқтисоди. Табиий бойликлари – кўмир, титан, тантал, газ ва бошқалар. Пахта, чой, маккажўхори, кокос, цитрус ва тропик мевалар экспорт қилади. Фуқаролар

уруши сабаб дунёнинг энг камбағал давлатларидан бири бўлиб қолган Мозамбик иқтисоди энди халқаро ёрдамлар туфайли аста-секин оёққа турмоқда. Мамлакат аҳолисининг 70 фоизи камбағалдир.

Мозамбик аграр мамлакат, аҳолисининг 80 фоизидан ортиғи кишлоқ хўжалигида машғул. Шунга қарамай, яхши тупроқли, лекин ҳамон фойдаланилмайдиган ерлар 88 фоизни ташкил этади. Экспорт қилинадиган маҳсулотлардан ташқари

картошқа, кунгабоқар кўп етиштирилади. Нидерландия, ЖАР, Хитой, Зимбабве билан яхши иқтисодий алоқалар ўрнатилган.

Аҳолиси. Мозамбик аҳолисининг 99,66 фоизини қора танли махува, сонга, сена қабилалари ташкил қилади. Шунингдек, мулатлар, ҳиндлар,

оқтанлилар ҳам бор. 37 фоиз аҳоли шаҳарларда яшайди. Сўзлашув асосан португал тилида.

Дини. Аҳолисининг 23,8 фоизи католиклар, 17,8 фоизи мусулмонлар, 17,5 фоизи сионистлар, 17,8 фоизи бошқа дин вакиллари динсиз. 23,1 фоиз аҳолиси динсиз.

Баъзи манбаларда Мозамбикда мусулмонлар юкорида кўрсатилган ададдан кўпроқ экани айтилади. Уларнинг асосий қисми суннийлардир.

Мозамбик тарихи мусулмон олами билан чамбарчас боғлиқ. Совал порт шаҳрига келиб, савдо алоқаларини ўрнатган араблардан маҳаллий аҳоли Ислом динини ўрганган. Тарихчилар ёзишича, португаллар келгунигача, (1505 йил) ушбу шаҳарнинг барча аҳолиси мусулмон бўлган.

Нампула шаҳрида Ислом университети ташкил этилган, Инамбанеда унинг филиали ишлаб турибди. Мозамбик Ислом Конференсияси ташкилоти аъзоси.

Зиёуддинхон МАҚСУД

МАЪРИФАТ ОСТОНАСИ

Тошкент Ислом университети қошидаги академик лицей раҳбари
Акбар Казакбаев билан суҳбат

– “Тошкент Ислом университети қошидаги академик лицей” деган иборанинг ўзиёқ устозлар ва талабаларга масъулият юклайди, шундай эмасми?

– Ҳа, албатта. Университетимизнинг очилиш маросимида Юртбошимиз бу даргоҳдан Имом Бухорийлар, Имом Термизийлар етишиб чиқади, деб умид билдирган эдилар. Ана шундай улуғ мақсад сари илк қадам ўларок ташкил қилинган бу таълим даргоҳида ўқиш ва ўқитишнинг ўзига яраша катта масъулияти бор. Муқаддас динимизга доир бой маънавий-маданий меросни асраш, заминимиздан етишиб чиққан буюк алломалар асарларини чуқур ўрганиб, таҳлил этадиган, шунингдек, илмий тадқиқот қилиш қобилиятига эга ёшлар бугун ҳар қачонгидан ҳам зарур.

Тошкент Ислом университети қошидаги академик лицейга ана шундай буюк ғоя ва мақсадлар йўлида маърифат остонаси бўлишдек вазифа юкланган.

Ҳозир академик лицейда 2 та: аниқ фанлар ҳамда хорижий филология йўналиши бўйича ўқитилади. “Она тили, адабиёт ва маънавият асослари”, “Аниқ фанлар”, “Табиий фанлар”, “Инглиз тили”, “Рус тили ва адабиёти”, “Ижтимоий-гуманитар фанлар”, “Араб тили” кафедралари фаолият юритади. Талабаларга малакали муаллимлар билан бирга Тошкент Ислом университети профессор домлалари ҳам таълим беришади.

Лицейимизда илм ўрганиш ва тарбия олиш учун қулай шароитлар мавжуд. Ахборот-ресурс маркази барча янги авлод адабиётлари билан таъминланган. Кимё, физика, биология ҳамда лингафон, компьютер, лаборатория хоналари замона-

вий жиҳозланган, шартшароитлар кўнгилдагидек.

Битирувчиларимиз Тошкент иқтисодиёт университети, Вестминистр, Турин политехника университетлари, Тошкент Сингапур институти, Тошкент давлат жаҳон тиллари университети каби бошқа олий ўқув юртларида таҳсил олишяпти.

– Ўқувчиларнинг шу кунгача эришган ютуқлари ҳақида гапирсангиз?

– Лицейимизда иқтидорли ўқувчилар кўп. “Маънавият сари етти қадам” деб номланадиган мана бу китоб муаллифи (қўлига олиб)

2-босқич талабаси Акбир Носирхўжаев.

Ўқувчиларимиздан Мадина Пўлатова “Зулфия” мукофотининг республика босқичигача етиб борди. Ўқувчиларимиз ора-

сида иқтисодиёт фани бўйича республика фан олимпиадаси ғолиби бор. Лицейимизнинг “Ёш оила мактаби” гуруҳи аъзолари яқинда “Биз ёшлар соғлом турмуш тарзи тарафдоримиз” шиори остидаги тадбирда биринчиликни қўлга киритишди. “Миллий либослар” кўрик-танловида Дилбар Рамазон биринчи ўринни эгаллади. “Маҳаллам тарихини ўрганаман” номли кўрик-танловида ҳам фаол қатнашишди. “Бунёдкор ёшлар боғи” ҳам ташкил қилишган. “Зиё” студиясида муаллифлик дастурлари тайёрлашади, университетнинг “Зиё садоси” радиоси, “Ислон зиёси” газетасида ҳам ўқувчиларимиз фаол. Мана бу “Юксак маънавият – енгилмас куч”ни ўқиб ёхуд эртанинг эгала-

ри сўзи” деб номланадиган китоб лицейимиз ўқувчиларининг 2-тўплами.

– **Устоз шогирдини камолга етказиш учун қийинчиликларга сабр қилиши керак...**

– Тўғри айтасиз. Мен ҳам, бошқа ҳамкасбларим каби машаққатли бўлса ҳам, хайрли йўлда эканимдан бахтиёрмиз. Аллоҳ насиб қилса, касбимдан саодат топишдан умидворман. Ўқувчиларим ютуғини кўрсам, барча қийинчиликлар унутилади. Устоз учун шогирд камолидан ортиқ бахт бўлмаса керак. Ўзим ва ўқувчиларим олдига қўйган талабларим кўп, мақсадларим ҳам. Ўқитувчилар ва мураббийлар куни билан шарафли вазифани холис адо этаётган барча ҳамкасбларимни табриқлайман.

Зебунисо ХУСАЙН
сўхбатлашди.

Маҳалла қассобига набирамни чиқарардим, бир кило гўшт, ярим кило ёғ олиб келарди. Негадир бу гал келтиргани кўпга ўхшади. Чиқиб, қассобга тахминини айтдим.

– Отахон, адашганим йўқ. Фақат... фақат шу пайтгача алдаб келардим. Буниси алдамай сотганим...

БАРАКА ҲАЛОЛЛИКДА

Тушунолмай унга тикилиб қолдим...

– Ишим юришмаган кезлар эди. Кунлик тушумдан қилган сарфим кўп бўлаверди. Нафс курғур тарози тошларининг тагини тешиб, енгилроқ қилиб қўйишга буюрди. Шундай қилдим. Аммо фойда эмас, зарар кўра бошладим. Қарзга ботдим. Охири бир дўстимга холимни айтдим. У ҳам савдо аҳлидан эди, мени дарров тушунди. У: “Бировнинг ҳақи бировга буюрмайди. Яратганинг қаҳрига қоласана... Тошларни тўғрилаб қўй, одамларнинг кўнглига қараб савдо қил. Шунда Аллоҳ ишинга барака беради”, деди. Дўстим тўғри айтган экан... фойда кўра бошладим. Қинғир йўл билан фойда кўрмоқчи эдим. Лекин...

Қассоб уятдан қизариб, бошини эгиб турар, кечирим сўрарди.

– Барака ҳалолликда, ўғлим, – дедим-да, хурсанд бўлиб уйга кайтдим...

Исмоилжон ТЎХТАЕВ,
Андижон

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Бошқирдистонда халқаро анжуман

Уфа шаҳрида “XXI аср таълимида Ислom ғоялари ва қадриятлари” IV халқаро илмий-амалий анжумани бўлиб ўтди.

Халқаро анжуманнинг очилиш маросимида ҳукумат вакиллари, фан арбоблари, диний ташкилот ходимлари, элчилар, МДХ, Осиё, Оврупа, Африка мамлакатларидан келган меҳмонлар, Россия олий ўқув юртлари раҳбарлари қатнашди.

Анжуман қатнашчилари Россияда диний таълим тизимини шакллантиришга қатта эътибор берилаётганини таъкидлашди. Таълим лойиҳаларини ҳаётга татбиқ этиш бўйича ҳамкор ўқув юртлари фаолиятига ижобий баҳо берилди.

Қорилар танлови

Москвада Куръон қорилари XII халқаро танлови яқунланди. Бу танлов дастлаб 2000 йили Москва диний ўқув юртлари талабалари ўртасида ўтказилган.

Уч йилдан сўнг Россиянинг турли минтақаларида, 2005 йили бутун Россия, 2007 йилдан эса халқаро миқёсда ташкил этилмоқда. Бу йилги мусобақада маҳаллий қорилардан ташқари Малайзия, АҚШ, Франция, Буюк Британия, Швеция,

Жанубий Африка ва Ўрта Осиё мамлакатларидан ҳам вакиллар қатнашди.

Янги ҳуқуққа эга бўлишди

Саудия Арабистони қироли Абдуллоҳ ибн Абдулазиз мамлакатда аёллар ҳуқуқига доир янги қарор қабул қилди. Унга кўра энди аёллар ҳам мамлакатнинг олий бошқарув органи – Шўрога аъзо бўлишлари, сайловларда қатнашишлари мумкин.

Саудия раҳбари ижтимоий ҳаётда аёлларга кенг ўрин бериш тарафдори. Унинг фармони билан 2007 йили малика Жавҳара бинти Фаҳд олий ўқув юртига раҳбар этиб тайинланди. 2009 йили аёллар масалалари бўйича вазир ўринбосари лавозимини ҳам мамлакат тарихида биринчи марта аёл киши эгаллади.

Тадбиркорлар учрашуви

Хитойнинг Инжуан шаҳрида мусулмон тадбиркорлар йиғилиши бўлиб ўтди.

Йиғилиш Хитой-араб савдо-иқтисодий йиғини доирасида ўтказилди. Йиғинда дунёнинг 47 мамлакатидан беш юздан ортиқ вакил иштирок этди.

Мусулмон тадбиркорлар анжумани мамлакатлар ўртасидаги алоқаларни ривожлантиришда муҳим қадамлардан бири бўлди. Унда озиқ-овқат маҳсулотлари айрибошлаш, сайёҳликни ривожлантириш, сармоялар киритиш, маданият соҳасида

ҳамкорликни кучайтириш каби масалаларга эътибор берилди.

Ёмғир сўраб дуо қилинди

Шу йилнинг 23 сентябр куни бутун дунё мусулмонлари қурғоқчиликдан азоб чекаётган Африка аҳолисига ёмғир сўраб ибодат қилди.

Масжидлар, исломий маданият марказлари, диний жамоат ташкилотларида, жума намозларида очлик ва қурғоқчиликка дучор бўлган одамлар ҳақиқага дуо қилинди.

Қурғоқчилик озик-овқат танқислигига, минглаб одамларнинг ҳаётдан кўз юмишига сабаб бўлмоқда. Тоза ичимлик суви йўқлиги эса энг катта муаммолардан бири бўлиб турибди.

Бразилияда мусулмонлар кўпаймоқда

Ажабтовур карнаваллари билан машҳур Бразилияда мусулмонлар сони ортиб бормоқда. Исломшунос Пауло Пинто ҳисоб-

китобига кўра, ҳозир мамлакатда бир миллионга яқин мусулмон бор. Ахборот олиш осонлашуви, глобаллашув жараёнлари мамлакатда Исломнинг кенг ёйилишига сабаб бўлмоқда. Ҳозир бу юртда 127 та масжид бор. Бу рақам 2000 йилдагидан тўрт баробар кўп.

Мусулмон аёллар ҳуқуқи муҳокама этилди

Испания пойтахти Мадрид шаҳридаги Миср исломий тадқиқотлар институтида Оврүпада мусулмон аёллар ҳуқуқи

масаласининг истиқболларига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Йиғилишда мусулмон аёллар ҳуқуқларни ҳимоя қилишнинг ғоявий асослари, минтақада шу билан боғлиқ муаммоларни ҳал этиш масалалари кўрилди.

Тадбир доирасида суҳбат, мунозаралар ташкил этилди.

Мусулмонларга қулайлик бўлади

Буюк Британияда илк бор мусулмонлар учун ўрта таълим муассасасини очиш расман маъқулланди. Шу пайтгача турли доиралар бундай

махсус ўқув даргоҳлари очилишига норозилик билдириб келарди.

Ланкашир графлигидаги ушбу илм маскани келаси йили иш бошлаши кўзда тутилган.

Араб парламенти раҳбарининг янги ўринбосари

Қатар фуқароси Ойша Юсуф ал-Маннай Форс кўрфази мамлакатлари тарихида илк бор араб парламенти раҳбари ўринбосари лавозимига сайланган аёл бўлди.

Қоҳирада ўтган сайловда унинг номзодини 54 овоздан 30 таси маъқуллади.

Янги ўринбосар Қатар университетида исломий фанлар ва фалсафа бакалаври даражасини, “Ал-Азҳар” университетиде магистр ва фан номзоди даражасини олган.

Ойша Доҳадаги университетларнинг бирида шариат ва ҳуқуқ факултети декани лавозимида ишлаган. У Қатар аёллари орасида биринчи бор бундай лавозимга кўтарилиб, ўзига хос “рекорд”га ҳам эришган.

Интернет маълумотлари асосида тайёрланди.

НАВОИЙНИНГ НУРЛИ ҚАЛАМИ

Буюк шоиримиз Алишер Навоий ҳаётлик давридаёқ “Хитойдин то Хуросон”гача бўлган ҳудудда шухрат қозониб улгурган эди. Замондошлар ва кейинги давр ижодкорлари ҳазрат Навоийнинг улкан меросидан катта илҳом, завқ олди. Юсуф Четиндогнинг “Muharrir” наشريётида чоп этилган “Алишер Навоий ва Усмонли шеърияти” номли китобида ҳам худди шу масала тадқиқ қилинади. Китобни Нодирхон Ҳасан ва Роҳила Рўзмонова ўзбекчалаштирган. Масъул муҳаррир ва сўзбоши муаллифи Иброҳим Ҳаққул.

Буюк шоирга эргашиб Онадўлида олтмишдан ортиқ ижодкор назира ёзган. Навоий йўлида қалам тебратиш бу ҳудудда XV – XVI асрларда анъанага айланган эди.

Қуёш оламга ҳам ёруғлик, ҳам иссиқлик таратади. Атрофдаги сайёралар, табиий йўлдошлар ундан нур олади. Шу сабабли Ой ҳам, Зухро юлдузи ҳам нур таратаётгандай кўринади. Навоий ижоди бир қуёш бўлса, ундан таъсирланиб, унга эргашиган шоирлар ўша сайёралар, йўлдошларга ўхшайди.

Куйида китобдан айрим парчаларни эътиборингизга ҳавола этамиз.

* * *

Бу беназир мутафаккир, адиб, наққош, хаттот, муסיқашунос, миллат қаҳрамони, давлат арбоби, тилшунос, балоғатшунос, тазкиранавис, санъат ва маданият ҳомийи, мураббий, мутасаввиф ва энг муҳими калб садолари билан юз йиллар давомида туркий ҳамда форсий халқлар эътиборини ўзига қаратиб келган буюк сўз санъаткори. Ҳа, сиз ҳам иқроор бўлганингиздек, турли таъриф тавсифлар билан ифода-лашга тилимиз ожизлик қилаётган бу улуг сиймо ўзбек халқининг жонажон фарзанди АЛИШЕР НАВОИЙдир. Бошқа бир ижодкор эмас.

* * *

Навоийгача бўлган туркийдаги мумтоз адабиётда Саккокий, Лутфий ва Атоий каби бир неча соҳиби девон шоирлар етишиб чиққан эди. Навоий ҳам эътироф этганидек, бу даврда туркий тил “турконароқ”, яъни ҳали мукамал назм тилига айланиб улгурмаган эди. Аслида, Навоий ҳам замондошлари бўлган

туркигўй салафлари каби форсча ёзишда давом этиб, шеър яратишга хануз тайёр бўлмаган бир тилни қўлламай, осон йўлни танлаши мумкин эди. Аммо у қийин йўлни танлади ва энг аввало она тилини шеърят тили мақомига кўтарди. Ва ўз шеърлари билан туркида нечоғли гўзал шеърлар ёзиш мумкинлигини амалда исботлади. Шу боис Мавлоно Абдурахмон Жомийдан бошлаб кўплаб ижод аҳли Навоийнинг туркий тил равнақи учун қилган хизматларини қайта-қайта эътироф этади.

* * *

Мумтоз шеърят анъанасида назира ёзган шоирлар кўпинча асл матндан сўз юриштирмаган. Бироқ кам учраса-да, баъзи истиснолар ҳам бор. Худди шу ҳолат Навоийга ёзилган назираларда ҳам кузатилади. Назиранавислар кўпинча Навоийни тилга олишмайди. Фақат Муҳий, Бахтий ва Фузулий сингари бир неча шоирлар ижодида Навоий ҳақидаги фикрлар қайд қилинган. Фузулий ўз назирасида Навоийдан сўз очса, Муҳий барча назираларида Навоий ҳақида тўхталади.

* * *

Навоий ёр қошлари ошиқларни ўлдирмоқ учун чимирилганини “Ошиқ ўлтирмак учун ҳар қошига юз чин солиб” дея ифодаласа, Аҳмад Пошо: “Яна ул шоҳи жаҳон абруларина чин солиб” деб ифодалайди. Шу боис икки шоир айни андозада айни туйғуни акс эттиришга уринган. Мана бу байтларда ҳар икки шоир ҳам бир хил мавзунини ўхшаш сўзлар орқали ифодалашга эришган.

Навоий:

*Ёрдин айрилгали шайдо кўнгул, беҳоб кўз,
Ҳар замон зоҳир қилур савдо кўнгул, хуноб кўз.*

Ломейй:

*Зулфу холиндан тўлиб гамли кўнгул, хуноб кўз,
Ўлди гамдин рўзу шуб шайдо кўнгул, беҳоб кўз.*

* * *

Ҳар қанақа назира ўзга ижодкорга курук таклид бўлмаслиги, камида ўша қадар мукамал бўлмоғи лозим. Бас, шундай экан, назира баъзан аслиятга зоҳиран ўхшаса, ботин эътибори ила унинг соясида қолиб, назиранавис шахсиятига соя ташлаган. Қофия ва радиф ҳам боис олдинги шоирни эслатади. Бир хил радифни иккинчи марта қўллаган ижодкор кўпинча олдинги шоирдан ўтолмай, унинг таъсирида қолиб кетган. Шундай бўлгач, том маънодаги назира туғилмайди. Шунингдек, баъзи назиранавислар ишни жуда осон ҳисоблаб, техник талаблар жой-жойига қўйилса назира ёзилаверади деб ўйлашган. XVI асрнинг машҳур тазкиранависларидан бири Латикий Жамилий ҳақида фикр юритар экан, худди шу муаммога эътиборни қаратади ва уни тазкирани янглиш тушунган деб англайди. Чиндан ҳам Жамилий Навоийга зоҳиран эргашиб, маънода унга яқинлай олмаган.

* * *

Фузулийнинг Навоийдан таъсирланиши Аҳмад Пошонинг Навоийдан илҳомланиши қадар аҳамиятли бир мавзудир. Латикий ва бошқа тазкирачилар ҳам Фузулийни “Навоий услубига яқин санъаткор” сифатида таърифлашган. Жумладан, Латикий Фузулий ҳақида: “Навоий услубига фавқулудда ўхшаш гўзал ва ажиб услуби бор”, дейди. Худди шу сингари хулоса Аҳдий тазкираларида ҳам бор. Унинг фикрича, Фузулийнинг туркча шеърлари “навоийона”дир.

...Фузулий ҳам ўз навбатида Ўрта Осиё ва Онадўлидаги шоирларни яхши танирди. Девонининг дебочасида бу ҳақда ёзади:

*Ўлмишиди Навоийи суҳандон,
Манзури шаҳаншоҳи Хуросон.*

Фузулий Навоийнинг ижод оламидида шу қадар эркин яшайдик, тилдаги айрим фарқлар бўлмаса, бу икки даҳо шоирни бир-биридан ажратиш мушкулдир.

Бир дунё эҳтиром келтирдим...

Жамол КАМОЛ,
Ўзбекистон халқ шоири

Фаридуддин Аттор зийрати

Кўринди кўзларга йироқдин
Аттор мақбари,
Очилди назарга валийнинг
мулку манзари.

Куёш нурида ловуллаб
ёнарди гумбази,
Саҳнида ку-кулаб
юрар кабутарлари...

Гул боғчасида гуллари
яшнайдди чўғ бўлиб,
Атрофга таралмиш ифори,
атри анбари.

Остонасига бош эгиб,
дедим мен: Ассалом!
Салом, эй мукаррам зот,
эй азизлар сарвари!..

Бир дунё эҳтиром келтирдим
Турон юртидан,
Гарчи тилимда оз эрур,
кўнглимдадир бари.

Бир кўлда “Мантикут тайр”у
“Илоҳийнома” ул,
Бир кўлимда “Асрорнома” –
ҳақиқат дафтари.

Кўйдим қабринг тошига мен
китобларинг тизиб,
Китобларингким, барчаси
кўнгилнинг гавҳари...

Кирдинг риёзат йўлига,
осойиш топмадинг,
Тегрангда шай эди мудом
аламнинг лашкари.

Куйдирди сени Аҳдижаҳон –
ёринг ҳам, водариғ,
Кетди жаҳонни тарк этиб,
ҳинд моҳи пайкари...

Ҳақ ишқида чекдинг қалам,
ҳижрону дарду ғам,
Бўлди Нишопуринг андин
муҳаббат минбари.

Ваҳший ўрду тиг сирмади
бошингга беомон,
Ботди юраклар қаърига
мусибат ханжари...

Қабрингни нурга чулғасин
Яздони меҳрибон,
Шафоат айласин ўзи –
Ислом пайғамбари.

Хокингни кўзга тўтиё
айлади Жамол,
Дилда дуойинг зикрию
“Аллоҳу акбар”и...

Нишопурда

Манам сайёҳ бўлиб, сайр айлабон
юрдим Нишопурда,
Малаксиймо, ажаб озодалар
кўрдим Нишопурда.

Чинорлар кўркига ҳайрон,
атиргуллар аро сайрон
Кезиб, гоҳи хаёллар гаштини
сурдим Нишопурда.

Работлар бор экан, кўрдим,
ҳиёбонларга юз бурдим,
Гурунг айлаб ёронлар бирла
ўлтирдим Нишопурда.

Кўнгил хушлаб наволардин,
симирдим хуш ҳаволардин,
Келармен деб хаёлда ошиён
курдим Нишопурда...

Баногоҳ осмон бўлди чароғон,
чақнади юлдуз,
Ажаб юлдуз экан деб термулиб
турдим Нишопурда.

Дедим: кимсан? Деди: ёринг,
фалаклар ичра дилдоринг...
Паризодим, сени деб неча ох
урдим Нишопурда.

Азизлар қисматин ўйлаб,
мухаббатдан савол айлаб,
Куйиб эрдим, яна куймоққа
улгурдим Нишопурда.

Жамолман, бир аламкаш деб,
бухорий бир қаламкаш деб,
Не бахтким, шайх Агтор холини
сўрдим Нишопурда...

Қиличхон АЪЗАМ ўғли

* * *

Гуноҳларим – ўтган кунимдан
Афсус чекиб, қўрқиб хукмингдан,
Умид қилсам марҳаматингдан,
Сенга яқин бўларман.

Тоатимдан олмай каноат,
Бир Ўзингга қилсам ибодат,
Раҳматингдан умидим фақат.
Сенга яқин бўларман.

Ҳавасларим урсалар туғён,
Нафсим тинмай кўтарса исён,
Сақлай олсам имоним омон,
Сенга яқин бўларман.

Сахарларда номингни зикр
Этсам, қилсам оятинг фикр.
Берганингга келтирсам шукр,
Сенга яқин бўларман.

Гуноҳлардан асраб ўзимни,
Айта олсам тўғри сўзимни,
Тия олсам тўймас кўзимни,
Сенга яқин бўларман.

Қалбим юмшаб, намланса кўзим,
Сукут келиб, камайса сўзим,
Таниб олсам ўзимни ўзим,
Сенга яқин бўларман.

* * *

Кунларимда чувалди маъно,
Узун қилдим орзу тилакни.
Ўтган куним чўмди йўқликка,
Ўртаб ярми куйган юракни.

Мен қисматга боқолмадим тик,
Остонангга бош қўйдим аста.
Пешонамда не бўлса битик,
Ҳеч тўлмади кўнглим – шикаста.

Илдам қўйиб дунё ишини,
Қуролмадим охират уйин.
Орзу чуқур санчар нишини,
Умрим кемтик бўлгани сайин.

Нигоҳимнинг манзили осмон,
Хайратимга қўшилур хайрат.
Юлдузларнинг ёстиғи – уммон,
Тоатингга қилолдим журъат.

* * *

Тонгларимнинг юзида мудроқ,
Дарахтларнинг баргида ҳадик.
Сув юзида ялтирар титроқ,
Баҳоримга куздан келар хид.

Бир кун ўтиб боради яна,
Узилмоқда умримдан парча.
Кун – ҳаётдан кичик андоза,
Қай томонга очилур дарча?

Бир қатрага жо бўлар осмон,
Умр гулбарг парвози мисол.
Қўй, куюнма, маъюс сингилжон,
Ҳаёт ўзи жавобсиз савол...

*Жомбой тумани
Ғазира қишлоғи*

И

нсон маънавий камолотга, икки дунё саодатига устоз ва мураббийлар тарбиясисиз эришолмайди. Маънавият моддиятдан устун бўлганидан устоз-муаллимлар ҳар бир даврда эъзозланган.

ЭЗГУЛИК ЙЎЛИНИНГ ЁРИТҚИЧЛАРИ

Қуръони каримда марҳамат қилинади: **“Аллоҳ сизлардан имон келтирган ва илм ато этилган зотларни (баланд) даража (мартаба)ларга кўтарур”** (*Мужода, II*). Мазкур ояти карима олим ва илм ўргатувчилар мартабаси нафақат бандалар олдида, балки Аллоҳ таоло ҳузурида юқори эканига далолат

нинг қулиман. Хоҳласа сотади, хоҳласа озод қилади ва хоҳласа қул қилади”. Шу маънода Шайх Шерозий: “Ким фарзанди олим бўлишини истаса, олимларни ҳурмат қилсин, улуғласин ва фарзандининг устозларига ҳадялар юборсин”, деб таъкидлаганлар.

Ҳасан Басрий айтадилар: “Олимлар бўлмаганида, инсонлар чорва моллари каби бўлиб қолардилар”. Яъни, илм олимлар орқали тарқалади ва у билан инсонлар улуғликка етишадилар.

Немис олими Фихте устозларга қуйидагича таъриф беради: “Устозлар само ёритқичи каби ёғду сочадилар. Эзгулик йўлини кўрсатувчи юлдузларга ўхшаб муҳом чарақлаб турадилар”.

Ҳар бир нарсада бўлгани каби илм ўрганишнинг ҳам ўзига яраша йўл-йўриғи, одоби бор. Шогирд устози ва у берган таълимни улуғлаш, ҳурмат қилиш билан илмга эришади. Зеро, ҳурмат кўрқув сабабли юзага келган тоатдан афзалдир.

Мўътабар китобларимизда шогирдлик одоблари батафсил келтирилган. Улардан айримлари қуйидагилардир:

- шогирд устозидан олдин юрмаслиги;
- ўрнига ўтирмаслиги;
- ҳузурида руҳсатсиз, бекорчи гапларни гапирмаслиги;
- малол келадиган вақтда савол бермаслиги;
- розилигини топишга ҳаракат қилиши;
- ғазабдан сақланиши;

қилади. Зеро, улар буюк муаллим бўлмиш Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) меросхўрларидир. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қиладилар: “Шубҳасиз, Аллоҳ таоло, фаришталар, осмон ва ердаги барча мавжудотлар, ҳатто уясидаги чумоли, денгиздаги балиқлар инсонга яхшилик ўргатган муаллим ҳаққига дуо қилади” (*Имом Термизий ривояти*).

Ҳазрат Али (розийаллоҳу анҳу) айтадилар: “Менга битта ҳарф ўргатган одам-

– буйруқларини албатта бажариши лозим.

Шогирд устозининг фарзандларини ҳам хурмат қилиши керак. Аслида, бутун умри давомида устози хизматида бўлса ҳам, унинг ҳақини адо қила олмайди. Улуғлар бу одоб ва кўрсатмаларга амал қилишган. Айтилишича, ҳазрат Навоий Абдурахмон Жомийнинг кўчасидан асло от устида ўтмас экан. Шундай кунлардан бирида устозининг эшиги олдида ўйнаб юрган кичкинтойга салом бериб, хурмат билан кўришиб ўтган Навоийдан сўрашади: “Бир кичкинагина болага шунча эҳтиром кўрсатиш шартми?” У киши жавоб беради:

– Бу бола устоз Жомийнинг набираси. Устознинг фарзанди, набираларига ҳам хурмат кўрсатишни шогирд ўзига бурч билмоғи зарур.

Энг муҳим жиҳат, устозмураббийларнинг илм ўргатиши энг олдин Аллоҳга ибодат бўлса, иккинчи томондан Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) меросхўрликдир. Улар энг қимматбаҳо бойлик хазиначилари. Инсонларга бу хазинани улашиш ҳуқуқи, имкони устоз, муаллимларга берилган.

Аллоҳ таоло барча устоз ва мураббийларнинг машаққатли меҳнатларида мададкор бўлсин.

*Имом Бухорий номидаги
Тошкент Ислам институти
3-босқич талабаси
Жаҳонгир РҶЗИЕВ
тайёрлади.*

ЯХШИ ИНСОНЛАР МЕҲРИ

Қишлоғимиз аҳли раҳматли отамни “Аҳрор домла” деб чақирган. У киши Самарқанд, Бухоро мадрасаларида таҳсил олган, мударрислик қилган, сўнг мактабларда ўзбек тили ва адабиётидан дарс берган. Чет тилларни яхши билгани боис биринчилар қатори урушга жўнатилган. Уруш йиллари отам ва акамдан ажралган онам жуда кўп қийинчиликларни бошидан кечирган. Онамга ёрдам бериш мақсадида мен мактабга бориб-бормай пул топиш пайига тушдим, колхозда ишладим. Аммо онам: “Отанг зиёли инсон бўлган, сен уларнинг ишларини давом эттиришинг керак”, деб ўқишимга шaroит яратиб берди.

Мактабдан кейин техникумда ўқидим. Садриддин Айнийнинг котиби Бурҳон Акромов тил ва адабиётдан дарс берарди. Бурҳон ака отам билан кадрдон бўлган экан, шаҳарда янги мактаблар очиб, биргаликда ўқитувчилик қилганлари ҳақида тўлқинланиб гапирарди. Ҳар доим у кишидан отам ҳақида эшитганимда, дилим сурурга тўлар, қалби уйғоқ маърифатпарвар инсонга муносиб

фарзанд бўлишга ҳаракат қилардим. Илм олишга, айниқса, она тили ва адабиётни ўрганишга иштиёким кучайди. Таҳсил давомида Бурҳон ака турли мавзуда хабару мақолалар ёзиш усулларини ҳам ўргатди.

Илк ёзган кичик хабарим газетага чоп этилганида, қувониб сакраганларим эсимда. Кичик-кичик хабарларим билан матбуотда қатнашиб турдим. Қарийб қирқ йил савдо соҳасида ишласам-да, севимли машғулотимдан воз кечмадим – мақолалар ёздим, хабарлар уюштирдим.

Ҳаётда ўз йўлимни топишда суянчиқ ва далда бўлган онамдан чексиз миннатдорман. Устоз Бурҳон ака каби яхши инсонлар меҳридан шодман. Ҳозир тўрт нафар ўғил-қизим, ўн олти нафар набирам, ўн нафар эварам бор. Худога шукр, болаларим вақтни кадрлашади – китоб, журнал ва газеталарни мутолаа қилишади, турли халқлар тилини ўрганишади, хунармандчилик қилишади. Иштиёқларини, хатти-ҳаракатларини кўриб, дилим қувнайди.

Тўйчи ҒОЙИБОВ,
Самарқанд шаҳри

рика босиб олинши пайтида ва ниҳоят ўтган асрнинг 70-йилларида авж олган муҳожирлик даврида келганлар. Биринчи ўринда тилга олинган сабабдан бошқалари тарихий далилларга эга. Аммо Колумбдан 180 йил бурун Америкага мусулмон тадқиқотчилар келгани кўпчилик учун янгилик.

мусулмон икки капитан — Мартин Алонсо Пинзон ва Висент Янекс Пинзон шерик бўлади. Бу бадавлат одамлар Колумб кемасини керакли асбоб-ускуна билан таъминлаш ва таъмирлашга кўмак берадилар. Пинзонлар оиласи Маринийлар сулоласига мансуб Марокаш қироли Абузайан Муҳаммад Учинчига уруғ бўларди.

АМЕРИКАНИ КИМ ОЧГАН?

1312 йили Мали ва Ғарбий Африканинг бошқа ҳудудларидан сафарга отланган мусулмонлар Мексика кўрфази қирғоқларига етиб келади. Улар Американи ўрганиш учун Миссисипи дарёси бўйлаб саёҳатга чиқадилар.

1492 йили Янги дунёга қадам қўйган Христофор Колумб XIII асрда яшаб ўтган араб олими Абу Абдуллоҳ Шариф Идрисийнинг жуғрофий кашфиётларидан кўп таъсирланган эди. Идрисий Сицилия қироли Рожер Иккинчининг маслаҳатчиси бўлган. Колумбда шу олимнинг китоби нусхаси бўлиб, унда саккиз нафар мусулмон янги қитъа очгани ҳақида эслатиб ўтилганди. Колумб кемасида ҳам мусулмонлар бор эди, улар асосан таржимонлик қиларди.

Колумбнинг биринчи саёҳатида унга аждодлари

1492 йил 21 октябр куни Колумб эсдалик дафтариغا Куба шимоли-шарқидаги Гибар оролларида яқин боришганида, юксак тоғлар тепасида қурилган масжидга кўзи тушганини қайд этади. Кейинчалик Куба, Мексика, Техас ва Невада деворларига Қуръон оятлари нақшланган масжид ва минора харобалари топилади.

Доктор Барри Фелл “Америка ҳақида афсона” китобида ёзишича, Аризона штатидаги Пима округи жануби-ғарбида яшовчи аҳолида ўзаги арабча сўзлар луғати бор. Калифорниядаги қояга эса арабча ёзувда “Исо ибн Марям” деб битилган. Невада, Колорадо ва Нйу Мексикада мадрасалар харобаси топилган.

*Интернет
маълумотлари асосида*

Орифжон МАДВАЛИЕВ
тайёрлади.

“Янги дунё” деб ном берилган Америка қитъасининг кашф этилиш тарихи жуда кўп чигалликларга, баҳсларга сабаб бўлган. Масалан, буюк ватандошимиз Абу Райхон Беруний ғарб томонда қандайдир номаълум ер борлигини башорат қилган, бироқ олим у ерда бўлмаган, маълумоти исботланмай қолган.

Замонавий жуғрофия фани Америка қитъасини Христофор Колумб кашф этганини тан олади. Лекин ундан олдин бу ерга мусулмон тадқиқотчилар келган.

Мусулмонлар Америкага тўртта сабаб билан: илк марта — тадқиқотчи бўлиб; кейин испан инквизициясидан қутулиш учун; Аф-

НАСИБА

I
Қадим замонларда бир
Одил шоҳ ва унинг
доно вазири ўтган экан.

Улар кечалари эски-туски кийимда, яширинча саройдан чиқишар, маҳалла-кўйларни кузатиб юришаркан. Тунда темирчилар маҳалласини айланиб юришса, бир уйнинг деразасидан милтираган нурни кўриб қолишибди. Яқинроқ боришса, ичкаридан кичкина болғачанинг “тиқ-тиқ” товуши эшитилармиш.

– Ажабо! – дебди шоҳ. – Болға уриши темирчимас, заргарникига ўхшайди.

– Тирикчилигига кундузи етмай, тунда ҳам ишлаётган ким экан? – дебди вазир.

Кулба эшигини секин тақиллатишса, очилиб кетибди. Кулфланмаган экан-да.

Ичкаридан қирқ-қирқ беш ёшлардаги йигит чиқиб, уларни ичкарига тақлиф қилибди. Олдиларига ғарибона дастурхон ёзиб, зоғора нон, жийда аралаш туршак кўйиб, қумғон тагига олов ёқибди.

– Ҳа, уста, бола-чақа кўпми дейман? Кундузи етмагандек, кечаси ҳам тинмаяпсиз? – сўрабди вазир.

– Ҳа энди, тирикчиликда... Кундузи босқонларда, кечалари кўни-кўшнининг тинчини ўйлаб, болғача билан ишлайман. Худога шукр, учта қизим бор. Тўрт-беш танга тўплаб қўймасам

бўлмайди. Қиз дегани – палаҳмон тоши...

– Қарилик ҳамманинг бошида бор. Эртасини ўйлаган одам кам бўлмайди, – дебди вазир.

Улар бир пиёладан чой ичишибди, бир туршакни икки бўлиб оғизларига солишгач, ўринларидан туришибди. Темирчи меҳмон бўлинглар деб қанча илтифот қилмасин, мусофирхона – карвонсарой йўлини сўраб билишгач, у билан хайрлашибди.

II
Одил шоҳ билан доно вазир йўл-йўлакай темирчининг ночор аҳволига ачиниб, унга қандай ёрдам беришни ўйлаб, саройга қайтиб келишибди...

Иккови маслаҳатни бир жойга қўйиб, шоҳона бир палов қилдиришибди. Бир ҳамёнга юз тиллани жойлаб, чуқур товоқ тагига қўйишибди. Устига уйиб ош суздиргач, шом пайти хизматкорни чақиришибди:

– Буни фалон термичининг уйига элтасан. Кимдан, қаердан эканини зинҳор айтмайсан, – деб тайинлашибди.

Хукмдор:

– Умрида қўлига тилла танга ушламаган темирчини бу катта бойлик не кўйларга солар экан-а? – деб ўйлабди.

– Босар-тусарини билмай қоладиган ундай аҳмоққа ўхшамайди.

– Ким билади? Тонг отсин, бозор-ўчар бошлансинчи, шунча тилланинг кучини кўрамиз...

III
Тонг отиб, қуёш найза бўйи кўтарилгач, шоҳу вазир эски кийимларини кийиб, қўлларига ҳасса тутиб, темирчилар маҳалласига йўл олибди. Таниш дераза олдига боришса, ичкаридан босқоннинг тарақтуруқи эшитилибди. Шоҳ вазирга қарабди, вазир – шоҳга. Иккиси ҳам ҳайрон бўлишибди.

Эшикни қоқишган экан, босқоннинг тарақ-туруқидан темирчи эшитмабди. Охири устахонага ўзлари кириб боришибди.

– Келинглар, келинглар, меҳмонлар! – дебди темирчи, уларни хушнудлик билан кутиб олиб. Қўлидаги босқонни бир четга қўйиб, юзидан қора терни елкасидаги белбоққа артиб, дастурхон ёзибди, кечаги қора қумғонга олов ёқибди. Дастурхонда яна ўша зоғора нон билан бир сиким туршак аралашган жийда бор эмиш.

– Бизлар қалъани томоша

қилдик. Энди қайтиб кетяп-миз. Хайрлашгани кирдик, – дебди шоҳ.

Шоҳу вазир бир-бирларига сирли қарашибди. Темирчи хушёр, сезгир экан.

– Тинчликми? Бугун бошқачароқсизлар.

– Кечаги тун қандай ўтди?

– Ҳар доимгидек, ишдан бош кўтармадим.

– Кеча хуфтондан олдин ҳеч қандай воқеа юз бермадимми?

– Ҳа, ҳа, қаердандир бир товоқ палов ташлаб кетишди. Аллоҳга шукр, бола-чақа билан тўйиб едик. Лекин бундай мазали, сергўшт паловни умрим бино бўлиб емаган эдим.

– Хўш, кейин-чи, кейин?..

– Нима “кейин”?

– Товоғи қани?

– Ўзимизга етарлисини икки лаганга сузиб олдим. Кейин ўртадаги уюмни бузмасдан, иссиғида есин деб қаровчиси йўқ, камбағал қария кўшнимга товоғи билан чиқазиб юбордим.

– Насиба экан-да! – дебди вазир.

– Паловни сизлар юборган-мидингиз, товоқни сўраяпсиз?

Шу пайт жуда ҳаяжонланган бир қария, кампир ва унинг қизи устахонага кириб келишибди. Уларнинг қўлида ўша товоқ – ўртасида бир ховуч тилла, ёнида бўмбўш ҳамён бор эмиш.

– Э болам! Барака топкур, бу нима қилганинг, бизларни ақлдан оздирмоқчимисан? – дебди қария.

Темирчи таниш товоқдаги тиллаларни кўриб, роса ҳайрон бўлибди.

– Ғазнани ўмардингизми ё ҳазина топдингизми, ота?

– деб сўрабди.

– Биз эмас, сен топгансан.

– Ота, илтимос, тушунтириб гапиринг.. Бу тиллаларни ким берди? Кимники булар?

– Сеники.

– Менинг ҳечам тиллам бўлмаган

– Товоқни танидингми?

– Ҳа. Кеча сизга шунда палов чиқарган эдим.

– Ҳа, баракалла.

– Мен сиздан товоқни эмас, тиллаларни сўраяпман.

– Шу тиллалар паловнинг тагидан чиқди.

– Йўғ-э, ҳазиллашманг..

– Мен ҳам ҳайронман. Чиқарган паловингдан етар-

лича сузиб олдим-у, қолганини товоғи билан, иссиғида ейишсин, деб мен ҳам бева-бечора ён кўшнимга илиндим.

Улар эрталаб иситиб еймиз, деб товоққа бир лаган ёпиб, олиб кўйишибди. Эрталаб ошни иситиш учун товоқни қозонга ағдаришса, бир ҳамён чиқибди, ичи тўла тилла.

Қозон оловда, палов қозонда қолиб кетаверибди. Она бола югургилаб, тиллани ҳамёну товоғи билан менга олиб чиқишди. Биргалашиб, мана, сеникига келдик.

– Ё тавба, тавба, бу ерда бир сир бор! – дебди темирчи ёқасини ушлаб. Кейин меҳмонларга ҳайратланиб қарабди.

Шоҳ билан вазирнинг ҳайрати ҳам униқидан заррача кам эмас экан.

Шоҳ жандасининг ички чўнтагидан худди товоқдагига ўхшаган бир ҳамён тилла

чиқариб, қариянинг қўлига тутқазибди.

– Ота, бу сизга.

Чол ҳамёнга тикилиб қарабди, товоқдаги ҳамёнга айнан ўхшашлигини муҳридан танибди ва нима гап эканини дарров англабди.

– Нимага? Қайси қилган хизматим учун? – деб сўрабди у.

– Имон-этиқодингиз бутлиги, ҳалоллигингиз учун.

Шу пайт вазир ҳам шоҳ имоси билан чўнтагидан худди шундай бир ҳамён чиқариб, кампирга берибди.

– Бу нима? – дебди у ҳайрон бўлиб.

– Товоқдаги ҳамённинг шериги, – дебди вазир.

– Менга? Нимага, нима учун?

– Ҳалол-покизалигингиз, мўмина, солиҳалигингиз учун.

– Лагандаги насиба эса темирчиники, – дебди шоҳ.

Чолу кампир, темирчи ёқа ушлашиб, Яратганга шукрона айтишар экан, шоҳу вазир астагина хайр-хўш қилиб, ташқарига чиқишибди.

– Булар ақлдан озмаса бўлди, – дебди вазир.

– Буларни йўқлик, муҳтожлик ақл-хушдан оздиrolмаган экан, демак, тўқлик ҳам оздиrolмайди.

– Сиздек шоҳи бор фуқаронинг армони йўқ, – дебди вазир.

– Аксинча, шундай фуқаролари бор шоҳнинг армони йўқ.

Одил шоҳу доно вазир суҳбатлашиб, саройга йўл олишибди...

Қадам САИД МУРОД

Бизга берилган улуг неъматлардан бири тилдир. Бу неъматдан оқилона фойдалансак, улуг даражаларга етамиз. Аммо уни сақлай билмасак, икки дунёда ҳам зараримизга хизмат қилади.

ТИЛИМИЗ ТЎҒРИ БЎЛСА...

Пайғамбаримиз (солаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: “То банданинг қалби тўғри бўлмагунича, имони тўғри бўлмайди. То тили тўғри бўлмагунича, қалби тўғри бўлмайди. Киши то кўшнисининг озорларидан омон бўлмагунича жаннатга кирмайди” (*Абу Дунё ривояти*).

Мўмин одам тилига эрк бермайди. Пайғамбар (алайҳиссалом) тилни тийиш борасида яна бундай марҳамат қилганлар: “Мўминнинг тили қалбида. Агар бирор нарсани гапиришни хоҳласа, қалби билан ўйлайди, сўнг тилига чиқаради. Мунофиқнинг тили қалбидан ташқарида, хаёлига келган нарсани тилига чиқаради, қалби билан ўйламайди” (*Хароитий ривояти*).

Ёлғон, ғийбат, чақимчилик, риё, шубҳа-гумон, ўзгаларни ҳақорат қилиш каби иллатларнинг барчаси шайтон алдовларига учган киши тилидан содир бўлади.

Пайғамбаримиздан (солаллоҳу алайҳи ва саллам) “Мусулмон ким?” деб сўралганида у зот: “Мусулмон кўлидан ва тилидан бошқалар озор чекмаган кишидир”, дедилар.

Баъзан кўча-кўйда, жомат жойларида айрим ёшларнинг ўйламай айтилган, пардасиз сўзлари кулоғимизга чалинади. Эътибор берсангиз, бу сўзлашувларда на маъно бор, на мақсад. Ҳар ким ўз ҳолича, ёнидагига кулоқ солмай гапираверди, бемалол бир-бирларини ҳақорат қилишади. Энг ёмони, бундай гаплашиш сўзлашув услубига айланиб қолаётгандек. Ота-оналар болалари тилидан бирор ножўя сўз чиқса, уларга яхшилаб насихат қилишлари, бу ишлари гуноҳ эканини тушунтиришлари керак. Мўмин-мусулмон охиратда тили туфайли азобланишидан, беҳуда, ёлғон сўзлар боис амаллари пучга чиқиб қолишидан кўрқиши лозим. Чунки тилимиздан чиққан

ҳар бир сўзни фаришталар ёзиб боришади.

“Ўнг ва чап (томон)да ўтирган икки қабул қилувчи (ёзиб тургувчи фаришта инсоннинг айтган ва қилган барча яхши-ёмон сўз-амалларини) қабул қилиб ёзиб турурлар. У бирон сўзни талаффуз қилмас, магар (талаффуз қилса) унинг олдида ҳозир нозир бўлган бир қузатувчи (фаришта у сўзни ёзиб олур)” (*Қоф, 17 – 18*).

Демак, инсонни жаннатга етакловчи ҳам, дўзахга олиб борувчи ҳам тилдир. Ҳақ таоло барчаларимизни тилимиз сабабли келадиган мусибатлардан асрасин.

Эрдон ЭСОНОВ,
Тошкентдаги
“Шайх Зиёуддинхон”
жоме масжиди имом-хатиби

Кейинги вақтда ҳар хил сабаблар билан тери касалликларининг тури кўпайди. Улар орасида одамларда кўпроқ нохушлик туғдирадигани оқ доғлардир. Тиббиёт фанлари номзоди Мардон Маманов бу касалликнинг келиб чиқиш сабаблари ва уни даволаш усуллари ҳақида гапириб берди.

КАСАЛНИ БОЛАМДЕК ДАВОЛАЙМАН

– Бу касаллик тиббиётда “витилиго” дейилади. У бугунги кунда нафақат тиббий, айти пайтда, ижтимоий муаммо ҳамдир. Бундай касаллар кўпинча ўзларини одамлардан ажратиб қўйишади ва қаттиқ тушкунликка тушишади. Рухий изтироблар доғлар тузалишининг кечикишига сабаб бўлади.

Сўровнома ўтказилганида йигирма тўққиз фоиз беморлар асаб тизимини жароҳатлари, йигирма уч фоизи шамоллашлар, тўққиз фоизи эса жигар (сарик) касаллиги, бошқалари турли шикастланишлар сабаб бўлди, дейишган. Кўпчилик бу касаллик баҳорда (илик узилди даврида) бошланганини айтади. Илмий изланишлар витилиго асосан танада дармондорилар етишмаслиги боис келиб чиқишини кўрсатди. Мис, кумуш, рух, темир, аскорбин ва никотин кислотаси танамизга жуда муҳимдир. Улардан териға ранг берувчи меланин пигменти ҳосил бўлади. Танада улардан бирининг етишмаслиги тери рангининг ўзгаришига олиб келади. Танага турли йўллар билан кириб олган (лямбля, аскарарида, острица, пакана гижжа) зараркунандалар микроэлементлар микдорини камайтириб юборади.

Бу касаллик бошланишини одам кўпинча сезмайди, доғ пайдо бўлишидан олдин тери

бироз қичишиши ва кепакланиши ҳам мумкин. Доғлар терининг турли жойларига тушади, бу жойларда терининг сезувчанлиги ўзгармайди. Даволаш учун касаллик сабабларини аниқлаш, танага микроэлементлар киритиш, етарли микдорда меланин пигменти ҳосил бўлишини таъминлаш керак. Даволаш узоқ давом этиши мумкин. Бемор тузалишида шифокорнинг ширин сўзи, меҳри жуда-жуда зарур.

Кўпчилик бу касаллик тўғрисида етарли тушунчаси бўлмагани боис, уни “юқумли”, “авлоддан-авлодга ўтади”, дейди. Витилиго юқумли эмас, инсон наслига ҳеч қандай салбий таъсири йўқ.

Саломатлигимизни доим назорат қилиб туришимиз керак. Ҳар йили бир марта тери касалликлари шифокори кўригидан ўтиш мақсадга мувофиқдир.

“Беморни отангдек кутиб ол, фарзандингдек давола”, менинг ҳаётий шиорим. Ҳузурингга шифо излаб келган одамга отангга қилгандек муомала қилсанг, унга руҳий мадад берган бўласан. Ҳеч бир киши фарзанди дард чекишини истамайди. Касални ўз болангдек виждонан даволасанг, муолажанг эм бўлади.

МУҲТАРАМ ЮРТДОШЛАР!

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг нашрлари – «Хидоят» журнали ва «Ислому нури» газетасига, уларнинг қорақалпоқча иловаларига 2012 йил учун обуна давом этмоқда. Республикаимизнинг барча алоқа бўлимларида ва жойлардаги масжидларда обуна бўлишингиз мумкин. Обуна учун тўлов пластик карточкалардан терминал орқали ҳам қабул қилинади.

Нашр кўрсаткичлари:

«Хидоят» – 1034, 1051

«Ислому нури» – 195

Қорақалпоқча иловалар – 1035

